Kristuksen syntymä

25.12.

Sisällys

25.12. Kristuksen syntymä ... 4
Kristus syntyy, kiittäkää! ... 5
Juhlasta ... 8
Jouluikoni ... 10
Joulun alkuperä ... 16
Talvipäivänseisaus ... 16
Yule ... 17
Koliada ... 17
Saturnalia ... 18
Mithralaisuus ... 18
Sol Invictus ... 18
Kristus, Vanhurskauden Aurinko ... 18
Kristinusko juurtui esikristilliseen kulttuuriin ... 19
Joulutulet ... 20
Pyhät illat ja pelottavat illat ... 21
Joulun juhlaruoka ... 23
Joululauluperinne ... 26
Koljadat ... 26
Odottamaton vieras ... 28
Koljadnikit / koledarit ... 28
Tiernapojat ... 30
Slaaviminen ... 31
Kauneimmat joululaulut ... 32
Joulukoristeet ... 34
Olkikoristeet ... 35
Ikivihreät kasvit ... 39
Kranssit ... 40
Joulupuu ... 41
Kynttilät ja lyhdyt ... 47
Tähti ... 49
Enkelit ja kellot ... 50
Seimiasetelma ... 51
Jouluruoho ja jouluoksa ... 53
Pyhän Nikolaos Ihmeidenteikijän päivään liittyvät koristeet ... 53
Pukit ja tontut ... 53

Lahjapaketit 53
Milloin joulukoristeet tulisi asettaa esille? 55
Milloin joulukoristeet kerätään pois? 55
Miten joulukoristeet hävitetään? 55
Toinen joulupäivä 56
Jumalansynnyttäjän juhlat 57
Boxing Day 58
Pyhän kuningas ja profeetta Daavidin, pyhän Joosefin, Jumalansynnyttäjän kihlaajan, ja pyhän Jaakobin, Herran veljen, yhteinen muisto 59
Millainen on ortodoksinen joulu? 65
”Ortodoksiset” jouluperinteet 66
Joulun 12 päivää 68
Vinkkejä ortodoksiseen joulunviettoon 69
Lisää aiheesta 70
Ortoboxi 71

25.12. Kristuksen syntymä

Esijuhla 20.–24.12. (5 pv)

- Joulun esijuhla on 12 suuren juhlan pisin.
- 24.12. on *paramony* (παραμονή), suuren juhlan aatto.

Juhla-aika 25.–31.12. (7 pv)

- Juhlapäivä 25.12.
- Jälkijuhla 26.–31.12. (6 pv)
- Toisena joulupäivä 26.12. juhlitaan Jumalansynnyttäjän pyhää muistoa.
- Kolmantena joulupäivänä 27.12. juhlitaan ensimmäisen kristityn marttyyrin, diakoni Stefanoksen muistoa, Tapaninpäivää. (Läntisessä perinteessä Tapaninpäivä on 26.12.)
- Joulua seuraavana sunnuntaina juhlitaan vanhurskaan Daavidin, pyhän Joosef Kihlaajan ja Jaakobin, Herran veljen, yhteistä muistoa. Edellä mainittujen pyhien muistoa juhlitaan 26.12., jos jälkijuhlan aikana ei ole sunnuntaita.
- 29.12. juhlitaan Betlehemin lapsimarttyyreiden muistoa. (Läntisessä perinteessä Viattomien lasten päivä on 28.12.)
- Päätösjuhla (*apodosis*) 31.12.

Kristus syntyy, kiittäkää!

Kristus syntyy, kiittäkää! on ortodoksien käyttämä hyvän joulun toivotus, joka tulee joulukanonin 1. irmossista.

Joulukanoni lauletaan ensimmäisen kerran Jumalansynnyttäjän temppeliinkäynnin juhlan (21.11.) aamupalveluksessa ja tämän jälkeen jokaisessa sunnuntain aamupalveluksessa päätösjuhlaan (31.12.) asti.

Kuva: Pixabay

Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε

Christ is born, glorify him!

Kristus födes, lovsjungen!

Kristõs šâdd, spä'ssbõõššâd!

Христос рождается, славите!

Христос раждается – славите!

Aamupalveluksen evankeliumi: Matt. 1:18–25

Liturgian epistola: Gal. 4:4–7

Liturgian evankeliumi: Matt. 2:1–12

Joulu on karjalaksi Rastava.

Rastava on karjalaa ja tarkoittaa syntymää. Myös ”rotinat” tulee samasta venäjänkielen syntymää tarkoittavasta sanasta (Рождество). Rotinat on ruokalahja, joka viedään, kun vieraillaan vastasynnyttäneen äidin luona.

Tropari, 4. säv.

Sinun syntymästäsi, Kristus, meidän Jumalamme,
koitti maailmalle tiedon valkeus,
sillä siitä tähtien palvelijat
tähden kautta oppivat kumartamaan Sinua,
vanhurskauden Aurinkoa,
ja tuntemaan Sinut, Koiton korkeudesta.
Herra, kunnia olkoon Sinulle.

Kuuntele juhlan tropari ja kontakki

Juhlan tropari

https://youtu.be/cFEStCN5f-U?si=IfAPjdecY2EZMc-5

https://youtu.be/bIA1d9TClTc?si=GHUf_66DVdRJJ9AF

https://youtu.be/1o1sPTAuimU?si=J5B3_3DlSI3lZO2Q

Juhlan kontakki

https://youtu.be/DQcOKfBRkcE?si=3dEpQ6fa4oKQHePY

https://youtu.be/C14gjCDp5TM?si=RhrZnLc2idJODeJk

Joulun eksapostilario (valovirrelmä)

https://youtu.be/7cbBHbc3fHI?si=7KJkkr5m2_HOJmYF

https://youtu.be/N0_IJgexy3o?si=N4S-iFY0G65Z0Hrd

Joulun litaniastikiira

Enkelein ylistysveisu (Kunnia olkoon Jumalalle korkeuksissa); Joulukanonin 1. ja 9. veisu; Joulun eksapostilario (valovirrelmä)

Juhlasta

Joulu eli Kristuksen syntymän juhla on Pääsiäisen ohella tunnetuin kristillinen juhla. Jouluna juhlitaan inkarnaatiota, eli sitä, kuinka Jumala syntyi ihmisen lihaan. Vanhan testamentin profeetat viittaavat Kristukseen nimellä Immanuel, *Herra on meidän kanssamme*.

Kristus syntyi keisari Augustuksen aikana Rooman valtakunnan alueella, silloisessa Palestiinassa. Hänen vanhempansa olivat Betlehemissä kirjautumassa veroluetteloon, sillä Betlehem on kuningas Daavidin kotikaupunki ja he kuuluivat Daavidin sukuun. Kristus syntyi luolassa, eläinten suojassa ja pian sai vieraakseen israelin kansaan kuuluvat paimenet, joille enkelit olivat ilmoittaneet ilosanoman. Myöhemmin kaukaa idästä tuli vieraaksi kolme tietäjää, magia, jotka olivat lukeneet tähdistä uuden kuninkaan syntyneen Juudeaan. Tietäjät toivat Kristukselle kultaa, mirhaa ja suitsuketta.

Kuva: Pixabay/ VinnyCiro

Betlehem (hepreaksi Bet Leḥem, בֵּית לֶחֶם) tarkoittaa ”leivän asuinsijaa”. Kristityt näkevät tämän viittauksena eukaristiaan.

Tietäjiltä Juudean kuningas Herodes sai tietää Betlehemissä syntyneestä kuninkaasta ja antoi käskyn surmata kaikki alle kaksivuotiaat poikalapset koko Betlehemin alueelta. Joosef, jota enkeli varoitti Herodeksen aikeista, vei perheensä turvaan Egyptiin. Maanpakolaisuus kesti perimätiedon mukaan kolme vuotta. Tämän jälkeen perhe palasi Galilean Nasaretiin ja Jeesusta alettiin kutsua Nasaretilaiseksi.

Kristuksen syntymää juhlittiin 300-luvulle asti 6.1.

Kristuksen syntymää juhlittiin alkukirkossa Kristuksen kasteen juhlan eli Teofanian yhteydessä. Vasta 300-luvulla Kristuksen syntymän juhla erotettiin omaksi juhlakseen, sillä sen haluttiin korvaavan Rooman valtakunnassa samoihin aikoihin vietetty Auringonjumalan juhlan. Joulu ja Teofania ovat edelleen vahvasti kytköksissä toisiinsa ja katsotaan samaan juhlakauteen kuuluvaksi. Armenian apostolinen kirkko viettää joulua ja Teofaniaa alkukirkon perinteen mukaisesti samana päivänä. Myös lännen kirkon tapa kunnioittaa idän tietäjiä loppiaisena on jäänne ajalta, jolloin tuolloin muisteltiin Kristuksen syntymää. (Ks. 6.1.)

Liturginen tiivistelmä

Kristuksen syntymän juhlaa edeltää 40-päiväinen joulupaasto. Periaatteessa paasto päättyy vuorokauden vaihtuessa jouluyönä, mutta juhlaliturgiaan osallistuvilla tällöin alkaa ehtoollispaasto. Käytännössä paasto päättyy siis liturgian ja ehtoollisen jälkeen.

Useimmiten joulun juhlaliturgia toimitetaan jouluaamuna, mutta se on mahdollista toimittaa myös jouluyönä. Katolisessa perinteessä Kristuksen syntymä otetaan aina vastaan keskiyön messussa.

Joulupäivänä muistellaan paimenia, jotka olivat ensimmäiset vieraat Kristuksen seimen äärellä. He edustavat Israelin kansaa. Samoin muistellaan idän tietäjiä eli mageja, jotka toivat Kristukselle lahjoja. He edustavat pakanakansoja.

Joulupäivästä alkaa 11 päivän pituinen paastoton kausi (25.12.–4.1.) joka on joulun juhla-aikaa pidempi. Joulun ja Teofanian välinen paastoton kausi ilmentää sitä, että Joulu ja Teofania ovat samaa juhlakautta.

Joulun liturginen väri on valkoinen, joka on ylösnousemuksen ja Kristuksen juhlien väri.

Jos joulupäivä on sunnuntaina, se syrjäyttää sunnuntain ylösnousemustekstit.

Jouluikoni

Jouluikoni on tapahtumaikoni, jossa on kuvattu samanaikaisesti useita asioita ja niiden merkityksiä.

Kuva: Flickr / Ted

Jumalansynnyttäjä on ikonin keskiössä, huomattavan suurikokoisena. Jumalansynnyttäjän kautta Jumala tuli lihaksi. Toinen joulupäivä onkin hänen muistopäivänsä. Jumalansynnyttäjän punainen makuupaikka muistuttaa punaista pääsiäismunaa ja enteilee jo Kristuksen ylösnousemusta. Hänen asentonsa kuvaa jouluevankeliumin sanoja: ”Mutta Maria kätki sydämeensä kaiken, mitä oli tapahtunut, ja tutkisteli sitä.” (Luuk. 2:19)

Kristus on kuvattu makaamaan seimeen, eläinten ruokakaukaloon. Seimi muistuttaa hauta-arkkua, kapalot käärinliinoja ja syntymäluola muistuttaa hautaluolaa – Kristuksen syntymä enteilee jo suurta viikkoa.

Tapahtumaikoneille on tyypillistä, että sama henkilö on kuvattu useampaan paikkaan. Kuvan alareunassa kaksi naista pesee Kristusta. Näistä naisista kerrotaan apokryfisissa evankeliumeissa.

Ensimmäinen naisista on lapsenpäästäjä Zelomi, joka on toisinaan kuvattu imettämässä Kristusta. Toinen on Salome, joka on joidenkin lähteiden mukaan Neitsyt Marian serkku äidin puolelta. Toiset lähteet kertovat hänen olevan Joosefin tytär, Kristuksen sisarpuoli. Salomen pojista Jaakobista ja Johanneksesta tuli Kristuksen opetuslapsia ja Salome itse on yksi mirhantuojanaisista.

Kuva: Wikimedia Commons / Kirillo-Belozersky iconostasis - Kremlin exhibition

Ennen äitiysneuvolaa sukulaisnaiset huolehtivat toinen toisistaan läpi raskauden, synnytyksen ja lapsivuodeajan. Neitsyt Maria vietti raskaana ollessaan aikaa serkkunsa Elisabetin luona, joka myös odotti lasta. Synnytyksessä ja lapsivuodeaikana hänellä oli apunaan Salome, joka oli perheenjäsen.

Naiset, jotka pesevät, imettävät ja hoivaavat Kristusta, viittaavat Kristuksen ihmisyyteen, mutta myös naisten palvelutehtäviin kirkossa: naiset tekevät kirkossa paljon käytännön työtä, kuten siivoaminen, ruokkiminen ja diakonia. Ja vaikka paimenet mainitaan Kristuksen syntymäluolan ensimmäisinä vieraina, ikonin naiset ovat itse asiassa Jumalan Pojan syntymän ensimmäiset ihmistodistajat. Heitä harvoin mainitaan joulukertomuksessa, mutta heidän käsivartensa vastaanottivat Kristuksen tähän maailmaan, he pesivät ja kapaloivat tämän ja laskivat äitinsä rinnalle.

Kuva: Pixabay/ dimitrisvetsikas1969

Koko luomakunta iloitsee Kristuksen syntymästä. Ikoniin on kuvattu maa ja taivas, valo ja pimeys, kasveja, eläimiä, sekä ruumiittomat enkelvoimat, jotka yhtäällä ilmoittavat paimenille Kristuksen syntymän ja toisaalla ylistävät lihaksitullutta Jumalaa.

Ikonista löytyy myös yksi taivaankappale: Betlehemin tähti, joka ilmoitti tietäjille Kristuksen syntymän. Betlehemin tähti on Jumalan antama merkki, josta on tullut joulun tunnetuin symboli. Ikonissa sen kolme sakaraa viittaavat Pyhään Kolminaisuuteen.

Härkä tuntee omistajansa ja aasi isäntänsä seimen, mutta Israel ei tunne, minun kansani ei tajua. (Jes. 1:3)

Kuva: Flickr / Jim Forest

Enkelit ilmoittivat Kristuksen syntymän ensimmäisenä paimenille, jotka olivat lähistöllä kaitsemassa lampaita. Paimenet kuuluivat juutalaiseen kansaan, mutta elivät erillään muista, eivätkä voineet ammattinsa takia noudattaa uskonnollista lakia. Heille kuitenkin lankesi kunnia olla ensimmäiset vieraat Kristuksen seimen äärellä. Paimenten lahjat Jumalan Pojalle olivat aineettomia: he toivat tullessaan ylistyksen, kiitoksen ja ilon.

Kuva: Wikimedia Commons / Biser Todorov

Paljon myöhemmin – mahdollisesti vasta vuoden, parin päästä – seimen äärelle tuli vieraita kaukaa idästä, kenties Persiasta. Nämä magit, tietäjät, edustivat itämaista viisausperinnettä ja olivat oman aikansa astrologeja, jotka osasivat lukea taivaankappaleita. He olivat tähden liikkeistä tulkinneet, että Palestiinassa oli syntynyt uusi kuningas. Niin he matkasivat Jerusalemiin ottamaan selville, mistä löytäisivät uuden kuninkaan.

Betlehemiin saavuttuaan magit kumarsivat Kristusta ja antoivat tälle kallisarvoisia lahjoja: kultaa, suitsuketta ja mirhaa. Näitä samoja lahjoja edelleen kannamme Jumalan eteen kirkon jumalanpalveluksissa. Ne eivät edusta materiaalista rikkautta vaan Jumalan valtakunnan loistoa ja kauneutta.

Kuva: Pixabay/ dimitrisvetsikas1969

Mageja kutsutaan myös idän viisaiksi tai kuninkaiksi. Raamatussa heidän lukumääräänsä ei mainita, mutta perimätiedon mukaan mageja oli kolme ja heidän nimensä olivat Gaspar, Melkior ja Balthasar.

Kirkkoisä Johannes Krysostomoksen mukaan Betlehemin tähti oli itse asiassa ylienkeli Gabriel, joka johdatti isän magit Kristuksen luo.

Kuva: Wikimedia Commons

Ikonin toisessa alanurkassa Joosef on vajonnut epäilykseen ja paholainen kiusaa häntä. Joosefin epäilys kuuluu jouluun aivan kuten Tuomaan epäilys kuuluu pääsiäiseen. Epäusko ei kuitenkaan saanut Joosefia valtaansa, vaan tämä huolehti Neitsyt Mariasta ja Kristuksesta koko loppuelämänsä.

Joulukontakki, 3. säv.

Tänä päivänä Neitsyt yliolennollisen synnyttää, ja maa tarjoaa luolan lähestymättömälle.

Enkelit paimenten kanssa ylistystä veisaavat. Tietäjät tähden mukana vaeltavat,

sillä meidän tähtemme on syntynyt Lapsukainen – iankaikkinen Jumala.

[Bysanttilaisen jouluikonin sanoma – Ortodoksi.net]

[Isä Tuukka kertoo Kristuksen syntymän ikonista.]

Joulun alkuperä

Talvipäivänseisaus

Talvipäivänseisaus on päivä, jolloin päivä on lyhimmillään ja yö pisimmillään. Se on vuoden pimein päivä. Monissa vanhoissa kulttuureissa juhlittiin talvipäivänseisausta rituaaleilla, joiden tarkoitus oli karkottaa pimeys ja toivottaa tervetulleeksi aurinko, jonka katsottiin tuolloin syntyvän uudelleen.

Pohjoisella pallonpuoliskolla talvipäivänseisaus on aina 21. tai 22. joulukuuta.

Yule

Germaaniset kansat, kuten myös skandinaavit ja keltit, viettivät talvipäivänseisauksen aikoihin keskitalven juhlaa, jonka muinaisgermaaninen nimi on yule. Euroopan kristillistymisen myötä yule sai kristillisen sisällön, mutta säilytti paikoin vanhan nimensä ja monet pakanalliset perinteensä.

Joulu (suomi)
Jul (ruotsi)
Jul (norja)
Jul (tanska)
Jól (islanti

Yulen juhlintaan kuului Sonargöltr-rituaali, jossa uhrattiin villikarju.

Sonargöltr on muinaisnorjaa ja tarkoittaa aurinkokarjua.

Ehkä kinkunsyönti jouluna on saanut alkunsa tästä ritualista?

Kuva: Pixabay/ webandi

Koliada

Slaavilaiset kansat kutsuivat keskitalven juhlaa nimellä Koliada. (Koliada esitetään joskus ihmishahmossa, mutta se ei ollut jumala vaan uuden vuoden henkilöitymä.) Slaavilaisissa maissa vanhat pakanalliset jouluperinteet ovat elävää kansanperinnettä, mutta ovat saaneet kristinuskon myötä uuden sisällön. Kaunis esimerkki tästä on koljada-lauluperinne.

Kuva: Wikimedia Commons / Alina Vozna

Koljada-laulut kertovat Kristuksen syntymästä, mutta perinteen juuret ovat esikristilliseltä ajalta.

Saturnalia

Antiikin roomalaisten keskitalven juhla oli Saturnalia. Saturnalian viettoon kuului ilonpito, lahjojen antaminen, kynttilöiden polttaminen, kinkunsyönti ja punaiset hiippalakit. Myös ikivihreiden puiden koristelu kuului Saturnaliaan, ja puiden oksista tehtiin elämään kiertokulkua ja ikuisuutta symboloivia kransseja koteihin.

Mithralaisuus

Mithralaisuus oli Intiasta ja Persiasta alkunsa saanut mysteeriuskonto, joka levisi Rooman valtakunnassa 100-200-luvuilla. Mithralaisuudessa palvottiin Mithra-jumalaa ja se olikin todennäköisesti yksijumalainen uskonto. Mithralaisuus ja kristinusko syntyivät ja levisivät Rooman valtakunnassa samaan aikaan ja niissä oli samankaltaisuuksia. Mithralaisuudesta puuttui kuitenkin tarkkaan muotoutunut oppi, minkä takia sille oli luontevaa omaksua roomalaisen Sol Invictus -jumalan palvonta ja rinnastaa Sol Invictus Mithraan.

Sol Invictus

Sol Invictus oli keisarien suosima jumala. Mithralaisuuden suosio oli huipussaan 200-luvulla ja tuolloin myös Sol Invictuksen eli Voittamattoman Auringon palvonta omaksuttiin Rooman valtionuskonnoksi. Samalla auringonjumalan vuosittaiseksi juhlapäiväksi määrättiin 25.12. Näin talvipäivänseisausjuhlan Saturnalian vietto sulautettiin yhteen mithralaisuuden ja auringonjumalan kultin kanssa.

Kristus, Vanhurskauden Aurinko

Rooman keisari Konstantinos Suuri katsoi, että yksijumalainen uskonto on kansakuntaa yhdistävä tekijä. Hän päätyi suosimaan kristinuskoa mithralaisuuden sijaan osin, koska hänen äitinsä Helena (ks. 21.5.) oli kristitty. 300-luvulla kristinuskosta tulikin Rooman valtionuskonto. Voittamattoman Auringon uudelleensyntymän juhlasta tuli Vanhurskauden Auringon syntymän juhla ja kristillinen liturgia syrjäytti mithralaiset palvontamenot. Monet Saturnalian viettoon liittyvät tavat jäivät elämään mutta saivat kristillisen sisällön.

Kristinusko juurtui esikristilliseen kulttuuriin

Joulun suomenkielinen nimi, ajankohta ja monet perinteet nousevat germaanisesta, skandinaavisesta, slaavilaisesta ja roomalaisesta mytologiasta ja vanhoista pakanaperinteistä. Joulun alkuperä on kuitenkin Kristuksen syntymässä. Kolmiyhteinen Jumala on kristinuskoa vanhempi. Ikuinen, joka paikassa oleva ja kaikki täyttävä Pyhä Henki on vaikuttanut historiassa ja inhimillisessä kulttuurissa kautta aikojen. Esikristilliset jumalat, juhlat ja perinteet ovat nekin sisältäneet vähintäänkin heijastuksen Todellisesta Jumalasta.

Kristus ei syntynyt historialliseen ja kulttuuriseen tyhjiöön, vaan esikristilliset kulttuurit ovat luoneet sen paikallisen ja kansallisen viitekehyksen, johon kristinusko on voinut juurtua. Näin ne ovat osaltaan myös valmistaneet ihmiskuntaa Jumalan lihaksitulemiseen.

Kristinusko ei ole niinkään antanut vanhoille juhlille ja perinteille uutta merkityssisältöä, vaan pikemminkin kirkastanut niiden aidon ja alkuperäisen merkityksen – sillä kaiken alkuperä on lopulta Kristuksessa.

Kuva: Pixabay/ dimitrisvetsikas1969

Joulutulet

Auringon uudelleensyntymää on juhlittu erilaisilla uhririturituaaleilla (ks. 6.12.) sekä polttamalla puhdistavia tulia. Talvipäivänseisauksen yönä tulella on karkotettu kylmyys ja pimeys, sekä toivotettu takaisin uudelleensyntyvä aurinko. Usein tulia onkin asetettu ympyrän muotoon, kuvaamaan aurinkoa.

Esikristillisessä kulttuurissa rituaaliset tulet ovat kuuluneet kaikkiin vuoden nivelkohtiin ja niillä on siivitetty siirtymää vanhasta uuteen. Kristityille joulutulet kuvaavat Kristuksen valoa: Kristus on maailman Aurinko, joka syntyy maailmaan.

Joulutulet kuuluvat myös kristilliseen joulunviettoon. Jouluhalon sytyttäminen jouluvigilian alkaessa, tai keskiyöllä, Kristuksen syntymän hetkellä, on ikivanha perinne. Tänä päivänä se korvataan monesti sytyttämällä kynttilä tai ampumalla ilotulitteita. Paikoin aattoyönä poltetaan kokkoja. Kynttilöiden ja lyhtyjen polttaminen joulun aikaan on sekin ”joulutulta”.

Kuva: Flickr / Timo Newton-Syms

Pyhät illat ja pelottavat illat

Joulun ja teofanian juhla-aika on slaavien kansanperinteessä jaettu ”pyhiin iltoihin” (*svjatye vetshera*, 24.12.–31.12.) ja ”pelottaviin iltoihin” (*strashnye vetshera*, 1.–6.1.) Pelottavina iltoina ajateltiin esi-isien henkien olevan liikkeellä ja kuljettiin kylällä naamioituneena ja tehtiin ennustaikoja. Joskus naamioidut (rjazhenye) ja koledaarit/hristoslaavittajat kiersivät erikseen, joskus tavat olivat sekoittuneet. Joillakin kylillä järjestettiin joulunpyhinä naamiaisia.

Pääsääntöisesti kirkko suhtautui esikristillisiin tapoihin hyväksyvästi, mutta naamioitumisen ja ennustaiat se pyrki kieltämään. Sinänsä harmittoman naamiaisleikin alkuperä oli pahojen henkien kuvaamisessa ja tästä syystä kirkko suhtautui tapaan kielteisesti. (Sama torjuva asenne on otettu trulliksi pukeutumiseen virpoessa: ks. palmusunnuntai.) Eläimiksi ja pahoiksi hengiksi pukeutuminen on elävää perinnettä vieläkin esim. Romaniassa ja Bulgariassa.

Pelottavina iltoina pahaa torjuttiin suitsuttamalla koti joka ilta.

Pyhät illat kestävät joulun aattoillasta uudenvuoden aattoiltaan (24.–31.12.)

Pelottavat illat kestävät uudenvuoden päivän illasta loppiaisen iltaan (1.–6.1.)

Kuva: Pixabay/ GEORGID

Muun muassa Bulgariassa, Romaniassa, Balkanilla ja Kreikassa on vanha perinne, missä miehet pukeutuvat joulun ja uudenvuoden aikaan eläinten nahkoihin ja kiertävät kylillä karkottamassa pahoja henkiä. Perinne on osin sekoittunut koljadaperinteeseen. Osin on kyseessä myös hedelmällisyysriitti, mitä ilmentävät erityisesti vuohipukiksi pukeutuneet miehet. Usein asiaan kuuluu myös rituaalinen tanssi. Kaulassaan hahmot kantavat kelloja, joiden kilinä pelottaa pahoja henkiä.

Kuvassa bulgarialaisia kukeri-hahmoja. Kukeri tarkoittaa pahan karkoittajaa. Kreikassa vastaava nimitys on kalogeros, hurskas vanhus, Serbiassa cabra ja Ukrainassa koza, vuohi. Vastaava perinne tunnettiin Karjalassakin.

Länsi-Suomessa kylällä kiersi loppiaisena nuuttipukki, joka oli myös pukiksi pukeutunut mies. Myös nuuttipukki on perua ikivanhoista hedelmällisyysriiteistä ja pahoihin henkiin liittyvistä uskomuksista. Virossa perinne on jäänyt elämään Martinpäivän naamioleikkeihin (ks. 11.11.)

Lisää ”joulupukeista”, ks. 6.12.

Joulun juhlaruoka

Joulupäivänä päättyy 40-päiväinen paasto. Juhlapöydän tulisi ilmentää tätä. Nyt on aika kattaa pöytään liha, kala, juustot, viini, suklaa ja ylelliset jälkiruuat!

Kuva: Pixabay/ kalnas

Kun paasto on ohi, alkaa 11 päivän mittainen paastoton aika, jolloin on aikaa herkutella kauden herkuilla.

Joka kulttuurissa on omat juhlaruokansa jouluun. Monet suomalaiset jouluruuat, mm. juureslaatikot, rosolli ja kalaruuat, ovat itse asiassa alun perin kekri- ja paastoruokia, joita syötiin ennen joulua. Liha-, muna- ja maitoruuat sen sijaan kuuluivat juhla-aikaan.

Vinkit joulupöytään:

Joulupäivänä muistellaan paimenia ja idän tietäjiä. Jos haluat vaihtelua perinteisiin jouluruokiin, tarjoa pääruuaksi englantilainen Paimenpiiras ja jälkiruuaksi Kuninkaiden kakku.

Shepherd´s Pie (Paimenen piiras) - Resepti

Galette des rois eli kuninkaiden kakku karpaloilla | Leivonta, Makea leivonta | Soppa365

Miksei joulupäivän kahvipöydässä nautittaisi syntymäpäiväkakku Kristukselle? Lapset erityisesti pitävät synttäreistä. Kolme syntymäpäiväkynttilää kuvaavat Pyhää Kolminaisuutta.

Provencelainen 13 jälkiruuan kattaus (Lei Tretze Dessèrts)

Kuva: Flickr/ Erica Ashleson

Isoissa juhlissa kannattaa tarjota Provencelainen 13 jälkiruuan noutopöytä. Siinä on perinteisesti:

Pähkinöistä ja kuivahedelmistä tehty sekoitus, joka kuvaa neljää katolisen kirkon kerjäläisveljestöä:

- rusinat kuvaavat dominikaaneja,
- viikunat fransiskaaneja,
- saksanpähkinät tai hasselpähkinät augustinolaisia
- ja mantelit karmeliittoja.

Sekoitukseen lisätään vielä kuivattua taatelia ja luumua kuvaamaan Kristuksen kahta luontoa.

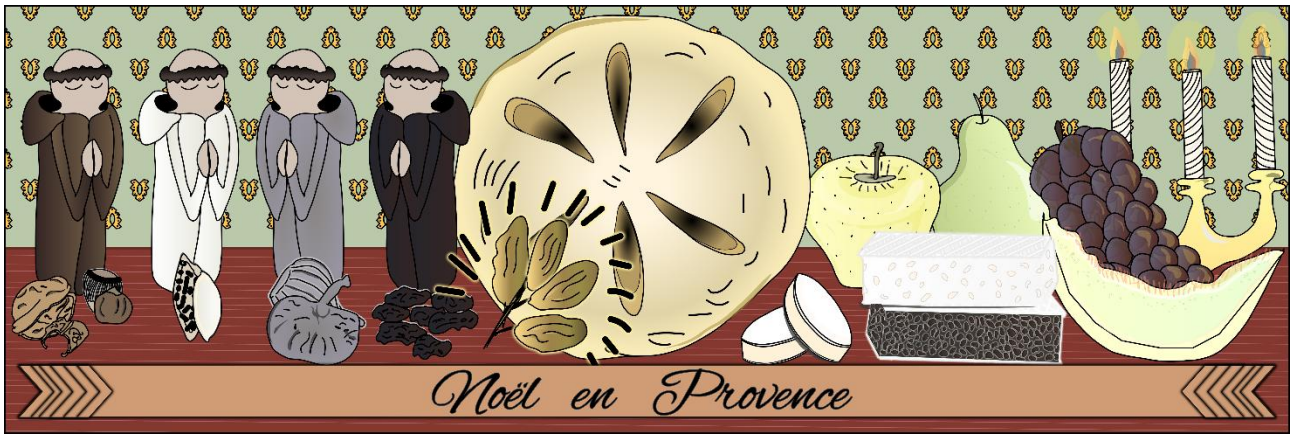
Musta ja valkoinen nougat kuvaavat hyvää ja pahaa.

Jouluhalko (*Buche de Noel*) muistuttaa pyhästä tulesta. Vaalea jouluhalko | Reseptit | Kinuskikissa

Provencelainen joululeipä, *Pompe à l'huile* (resepti englanniksi)

Calissons-pikkuleipiä Herkkusuun lautasella Ruokablogi: Calissons d'Aix

Tuoreita hedelmiä ja makeisia

Kuva: Wikimedia Commons / Fabuleuse Planète

Kolmihaarainen kynttelikkö jälkiruokapöydässä kuvaa Pyhää Kolminaisuutta. Herkut ovat esillä kolme päivää (25.–27.12.)

Kuva: Pixabay/ LAWJR

Jouluhalko on siirtynyt takasta jälkiruokapöytään.

Joululauluperinne

Enkelit julistivat Kristuksen syntymän ilosanoman paimenille laulaen. Meitä kutsutaan tekemään samoin, sillä joulu tulvii musiikkiaja. Sekä idän, että lännen kansaperinteessä on liturgisen musiikin rinnalle syntynyt rikas joululauluperinne. Idän ja lännen kulttuurien leikkauspisteessä meillä on etuoikeus nauttia molemmista.

Kuva: Alina Vozna

Koljadat

Koljadat ovat ortodoksisia joululauluja. Ne kuuluvat ortodoksien kansanperinteeseen ja joulunviettoon erityisesti Itä-Euroopassa.

Koljada-perinteen juuret ovat esikristilliseltä ajalta. Slaavilainen talvipäivänseisauksen juhla on nimeltään koliada. Nimitys viittaakin sekä lauluperinteeseen, että joulun, uudenvuoden ja loppiaisen juhla-aikaan.

Koljadat jatkavat sen ilosanoman julistamista, jonka enkelit ensimmäisinä lauloivat jouluyönä Bethelemissä paimenille. Koljada-laulujen aiheissa heijastuu ortodoksinen joulun sanoma: Jumalan syntyminen ihmiseksi, Jumalansynnyttäjän kunnioitus, Jumalan pelastussuunnitelma ja rakkaus luomiaan kohtaan, sekä rauha ja ilo!

Eteläslaavit kutsuvat koljadoja nimellä koleda tai kolinda.

Kreikkalainen joululaulu on kalanda.

Suomenkielisillä ortodokseilla on 2000-luvulle asti ollut varsin niukasti omaa joululauluperinnettä. 1950-luvulla julkaistu hengellisten yhteislaulujen kokoelma, *Vaeltajan lauluja*, sisälsi muutaman joululaulun, joista *Yön rauhaan soipi* ja *Maa lepää* ovat muodostuneet klassikoiksi.

Vaeltajan lauluja (nuottikirja) – Ortodoksi.net

Vuonna 2008 julkaistu nuottikokoelma *Ortodoksisia joululauluja itäslaavien mailta* toi koljadat suomenkin ortodoksien tietoisuuteen. Laulukirja sisälsi lähes 30 Maria Takala-Roszczhenkon kokoamaa, suomentamaa ja sovittamaa itäslaavien koljadaa.

Ortodoksisia joululauluja itäslaavien mailta (nuottikirja) – Ortodoksi.net

Vuonna 2014 julkaistu *Pyhiinvaeltajan lauluja* -nuottikokoelma (toim. Takala-Roszczhenko ja J. Olkinuora, nyk. piispa Damaskinos) laajensi skaalaa entisestään sisältäen myös bysanttilaisia lauluja.

Pyhiinvaeltajan lauluja (kirja) – Ortodoksi.net

Nykyään koljadoja löytyy paljon myös äänitteinä.

Julistaa viestin tähtönen (2009) sisältää koljadoja Takala-Roszczhenkon nuottikirjasta.

Syntynyt on lapsi, Herra taivaan (2023) kokoaa itäeurooppalaisia joululauluja. Laulut ovat Stiina ja Petri Hakosen sovituksia.

Myös *Pyhiinvaeltajan lauluja* (2019) ja *Ruusutarhan keskelle* (2017) sisältävät joitakin koljadoja.

Odottamaton vieras

Ovelta ovelle kiertäminen, juhlailon ja siunauksen toivottaminen, sekä palkan saaminen on ikivanha yhteisöllinen perinne, joka tänäkin päivänä yhdistetään moniin kristillisiin juhliin.

Ovilla kiertäminen on esikristillisellä ajalla ajoitettu vuoden nivelvaiheisiin ja se on kuvannut siirtymää vanhasta uuteen. Kiertämiseen saattoi liittyä naamioleikkiä ja erilaisia kepposia, joilla kuvattiin henkiä ja luonnonvoimia. Kristinuskon myötä tapa yhdistettiin kirkkovuoden juhliin ja alettiin pukeutua esim. idän tietäjiksi. Laulut ja näytelmät alkoivat kertoa kristillistä sanomaa.

Ovelta ovelle kiertäminen juhla-aikoina tunnetaan sekä idän, että lännen perinteissä. Eri kulttuurialueilla kiertämisperinne on saanut hyvin erilaisia ilmenemismuotoja ja se on myös säilynyt erilaisena.

Vieraanvaraisuuden osoittaminen, hyväntekeväisyys ja edesmenneiden muistaminen läpäisee kaiken kristillisen juhlaperinteen. Oven avaaminen odottamattomalle vieraalle ilmentää kaikkia kolmea.

> *Älkää unohtako osoittaa vieraanvaraisuutta, sillä jotkut ovat yösijan antaessaan tulleet majoittaneeksi enkeleitä*. (Hepr. 13:2)

Koljadnikit / koledarit

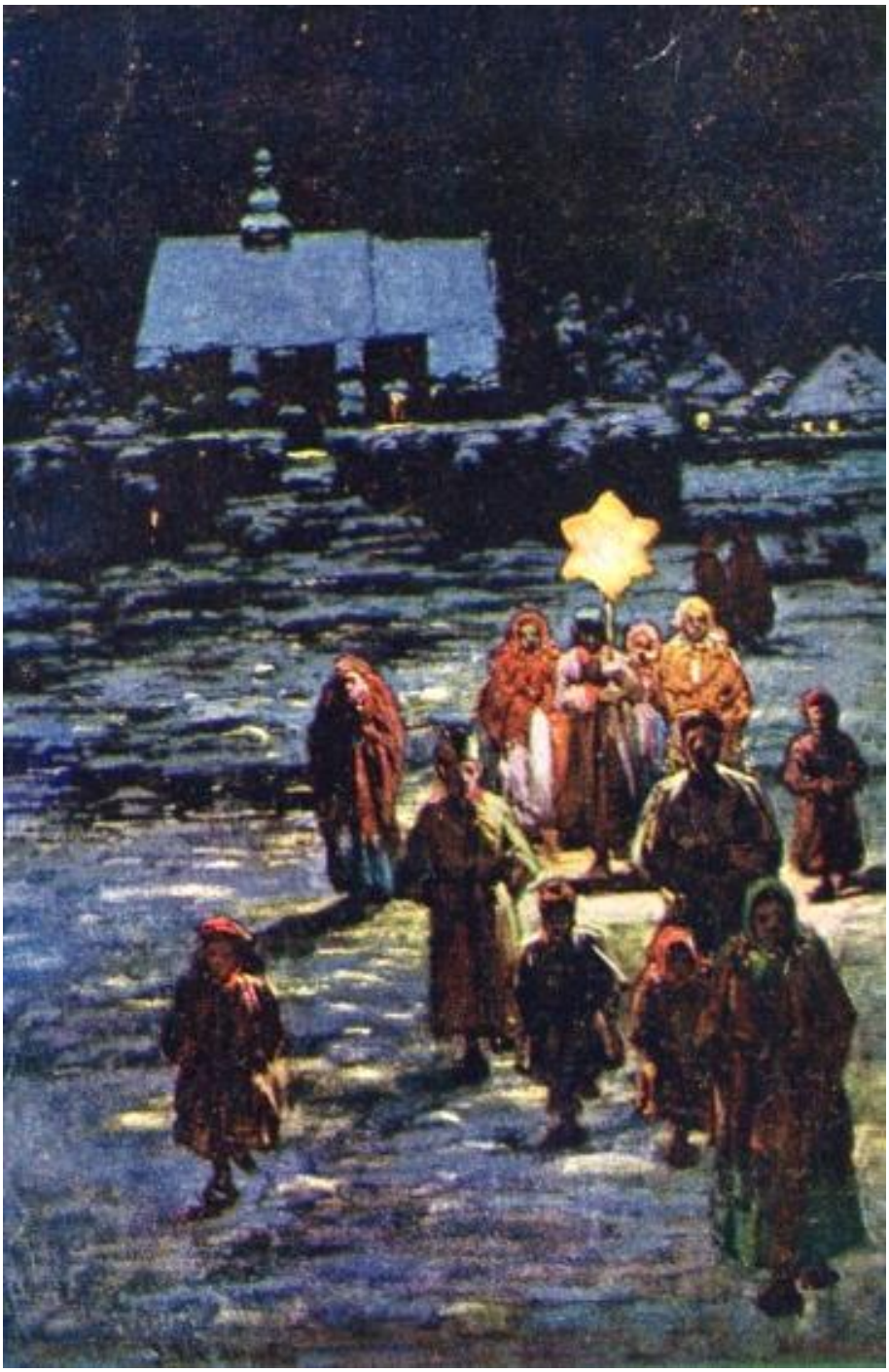
Joulun, uudenvuoden ja loppiaisen juhla-aikana lapset kiertävät talosta taloon toivottamassa hyvää juhlaa laulaen koljadoja. Joskus esitetään pieni näytelmäkin joulun tapahtumista. Tyypillisesti koledarit alkavat kiertää ovelta ovelle myöhään aattoiltana, mutta paikoin laulajat ovat liikkeellä jo joulun esijuhlan alkaessa (20.12.) Koledarit palkitaan makeisilla, kolikoilla tai lämpimäisillä.

Mukanaan koledareilla on Betlehemin tähti, mistä syystä länsieurooppalaiset lauluryhmät tunnetaankin tähtipoikina. Suomessa perinnettä edustaa Tiernapojat-laulunäytelmä. (Ks. 6.1.)

Mukana koledareilla on myös vuohipukki, joka muistuttaa perinteen pakanalisista juurista. Pukki voi olla olkipukki tai vuoheksi pukeutunut laulaja. (Ks. 6.12.)

Poihjoisslaavit kutsuvat laulajia nimellä koljadniki. Etelämpänä käytetään nimitystä koledari.

Ennen laulamista pyydetään lupaa: "Saako tulla laulamaan?"

Kuva: Wikimedia Commons

Ludwik Stasiak, Kolędnicy (1929)

Sekä itäiseen, että läntiseen perinteeseen kuuluvat koljadnikit / koledarit. Koledarit ovat ovelta ovelle kiertäviä ryhmiä, jotka kantavat mukanaan Betlehemin tähteä ja laulavat Kristuksen syntymästä kertovia laulua. Itä-Euroopassa nämä laulut ovat koljadoja.

Sekä idässä, että lännessä perinnettä leimaa kansakielisyys ja kansanomaisuus. Kyse on ns. paraliturgisesta perinteestä, joka elää vahvana kirkollisen perinteen rinnalla.

Tiernapojat

Tiernapojat on tärkeä osa suomalaista joululauluperinnettä. Tiernapojat on laulunäytelmä, joka kertoo Kristuksen syntymästä, idän tietäjistä ja Betlehemin lastensurmasta. Tiernapojat kiertelivät ennen talosta taloon esiintymässä joulun ja loppiaisen välillä ja saivat vaivoistaan pienen palkan. Mukanaan heillä oli Betlehemin tähti, mistä nimi ”Tiernapojat” tuleekin.

Tierna = stjärna = tähti

Nimitys tiernapojat tulee ruotsin kielestä. Ruotsiksi tähti on stjärna, mikä on suomeksi vääntynyt muotoon ”tierna”. Ruotsiksi tähtipoika on stjärnagosse tai stjärnapojke.
Tänä päivänä tähtipojat Ruotsissa liitetään pyhän Lucian päivän kulkueeseen (ks. 13.12.)

Tiernapoikien ja koledarien tähti on tavallisesti kahdeksansakarainen, joskus myös kuusisakarainen. Tähden keskellä on usein kynttilä, ja laulajille tulisikin antaa mukaan vanhat kynttilänpätkät.

Kuvat: hölynpöly: 2 - Tiernapojat (vasen) Flickr / Lapponica Tiernapojat | Lapponica | Flickr (oikea)

Tiernapojat ovat saaneet mm. postimerkin 70-luvulla ja patsaan Oulussa.

Tiernapojat on länsieurooppalaista mysteerinäytelmäperinnettä, joka liittyy pääasiallisesti lännen kirkon kolmen kuninkaan juhlaan, loppiaiseen. Vastaavia perinteitä löytyy lähes kaikkialta Euroopasta. Suomeen perinne levisi Saksasta, Tanskan ja Ruotsin kautta.

Lisää Tiernapojista: ks. 6.1.

Slaaviminen

Slaaviminen on vanha ortodoksinen juhlaperinne, jossa kierretään toisten luona toivottamassa hyvää juhlaa. Slaavimiseen usein kuuluu koljadojen laulaminen ja se on samaa perua kuin koledaritkin. Virossa koledareja kutsutaankin nimellä hristoslaavijat.

Joskus slaavijoilla on pappi mukanaan, ja tällöin saatetaan toimittaa rukoushetki, moleben. Pappi saattoi ennen vanhaan kierrellä slaavimassa aattoillasta lähtien, kuten koledaritkin. Kirkkokansa sen sijaan slaavi toisiaan vasta toisesta joulupäivästä eteenpäin.

Slaavimista on joissakin seurakunnissa elvytetty ja papin voi kutsua juhla-aikana kotiinsa toimittamaan molebenin. Samalla kannattaa kutsua ystävät, läheiset ja seurakuntalaiset kylään, jakaa yhdessä juhlailoa ja laulaa koljadoja.

Slaavia voi myös etänä. Joulukortin tai muun joulutervehdyksen lähettäminen kaukaa asuville läheisille on etäslaavimista. Niitäkin enemmän lämmittää soitto tai videopuhelu.

Kuva: Pixabay

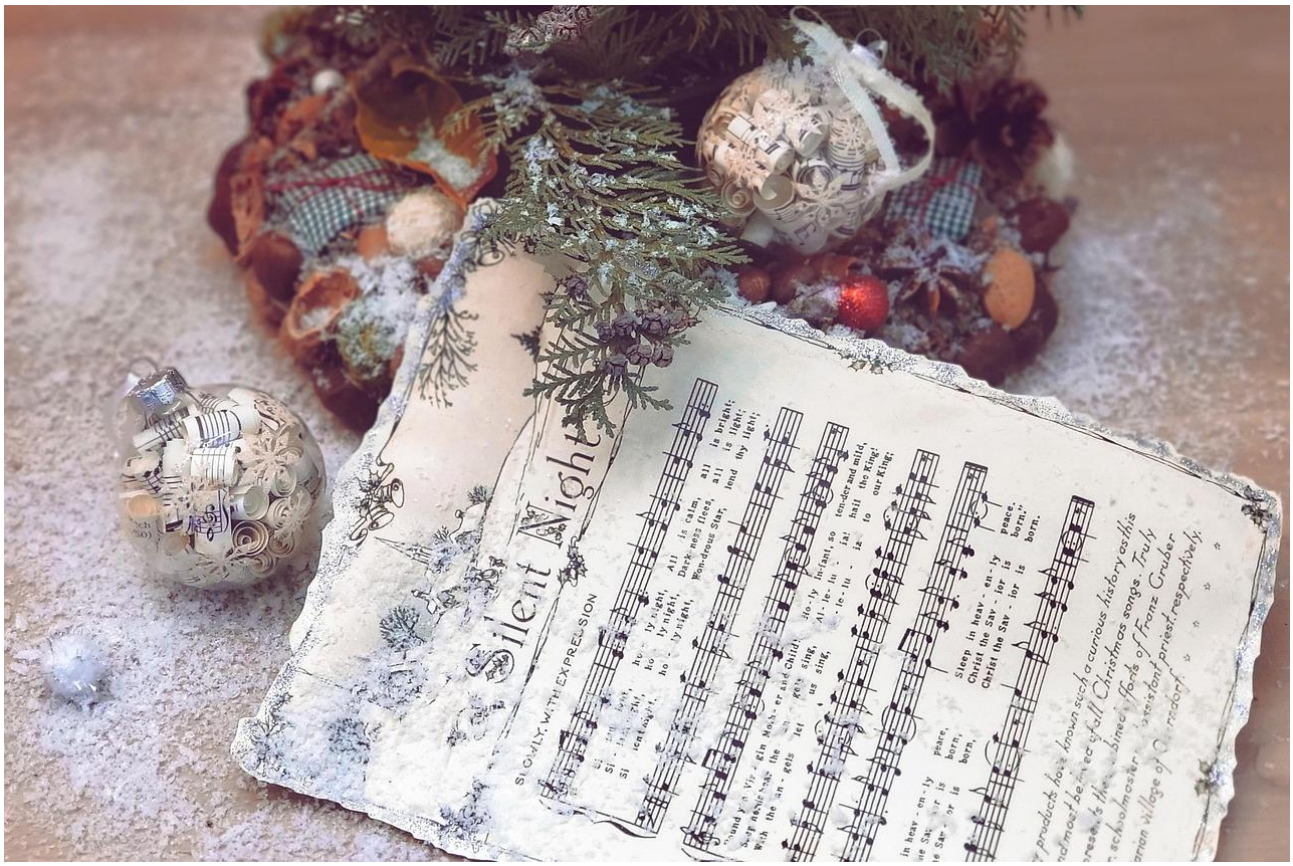
Hyviin tapoihin kuuluu tarjota slaavijoille kuumaa juomaa tai pieni ryyppy.

Kauneimmat joululaulut

Kauneimmat joululaulut on suomalaisten rakastama perinne. Suurin osa meidän rakkaimmista joululauluistamme on syntynyt protestanttisessa ympäristössä, ja monet ovatkin luterilaisia virsiä. Niiden sisältö on silti täysin ortodoksinen, sillä niiden sanoma on tiivistetysti: Kristus syntyy, kiittäkää!

Esimerkkejä kauneimmista joululauluista

Arkihuolesi kaikki heitä (Alpo Noponen/ Leevi Madetoja)
En etsi valtaa, loistoa (Zacharias Topelius/ Jean Sibelius, virsi 31)
Enkeli taivaan (Martti Luther, saksa, virsi 21)
Joulupuu on rakennettu (trad/G. O. Schöneman)
Kun joulu on (Alpo Noponen/ Otto Kotilainen)
Sydämeeni joulun teen (Vexi Salmi/ Kassu Halonen)
Heinillä härkien kaukalon (ranskalainen kansanlaulu)
Oi jouluyö (Placide Cappeau/ Adolphe Adam)
Jouluyö, juhlayö (Josef Mohr/ Franz Gruber)
Maa on niin kaunis (trad/ Bernhard Severin Ingemann, virsi 30)

Kuva: Pixabay/ Van3ssa

Suomenkielisiä koljadoja, sekä Vaeltajan ja Pyhiinvaeltajan joululauluja

Pohjois-Suomen ortodoksisen seurakunnan Tiernapojat-esitys

Ortodoksisten kuorojen joulukonserttitaltiointeja

TT Maria Takala-Roszczhenko: Ortodoksisten joululaulujen perinne

Kuva: Pixabay/ Stefan_Schranz

Tiernatytöt

Joulukoristeet

Kodin pukeminen juhla-asuun on ajan pyhittämistä. Koristeet kantavat suuria kertomuksia ja viittaavat Jumalaan. Harva kuitenkaan tietää, miksi kuusi koristellaan kimallenauhalla ja punaisilla palloilla, tai miksi jouluna on aina tarjolla mandariineja ja saksanpähkinöitä.

Mitä joulukoristeet kertovat meille?

Joulukoristeiden symboliikassa yhdistyvät vanhat talvipäivänseisauksen rituaalit, maatalousyhteiskunnan perinteet ja kristinuskon vaikutus. Perinteisimpiä pohjoisten kansojen joulukoristeita ovat oljet, kranssit ja seppeleet, sekä ikivihreät kasvit ja oksat.

Kuva: Pixabay/ perfectlypolished1

Olkikoristeet

Runsas sato on aina ollut elämän ehto, sillä ilman satoa ei saada leipää. Oljilla koristelu on ilmentänyt kiitollisuutta onnistuneesta satokaudesta sekä toiveita tulevasta sato-onnesta, minkä lisäksi olki on ollut helposti saatavilla oleva materiaali. Oljesta tehtiin kransseja, lyhteitä, himmeleitä ja olkipukkeja. Lattia peitetiin oljilla ja olkia laitettiin pöytäänkin pöytäliinan alle. Kristinuskon myötä oljet alkoivat viitata Kristuksen makuusijaan seimessä.

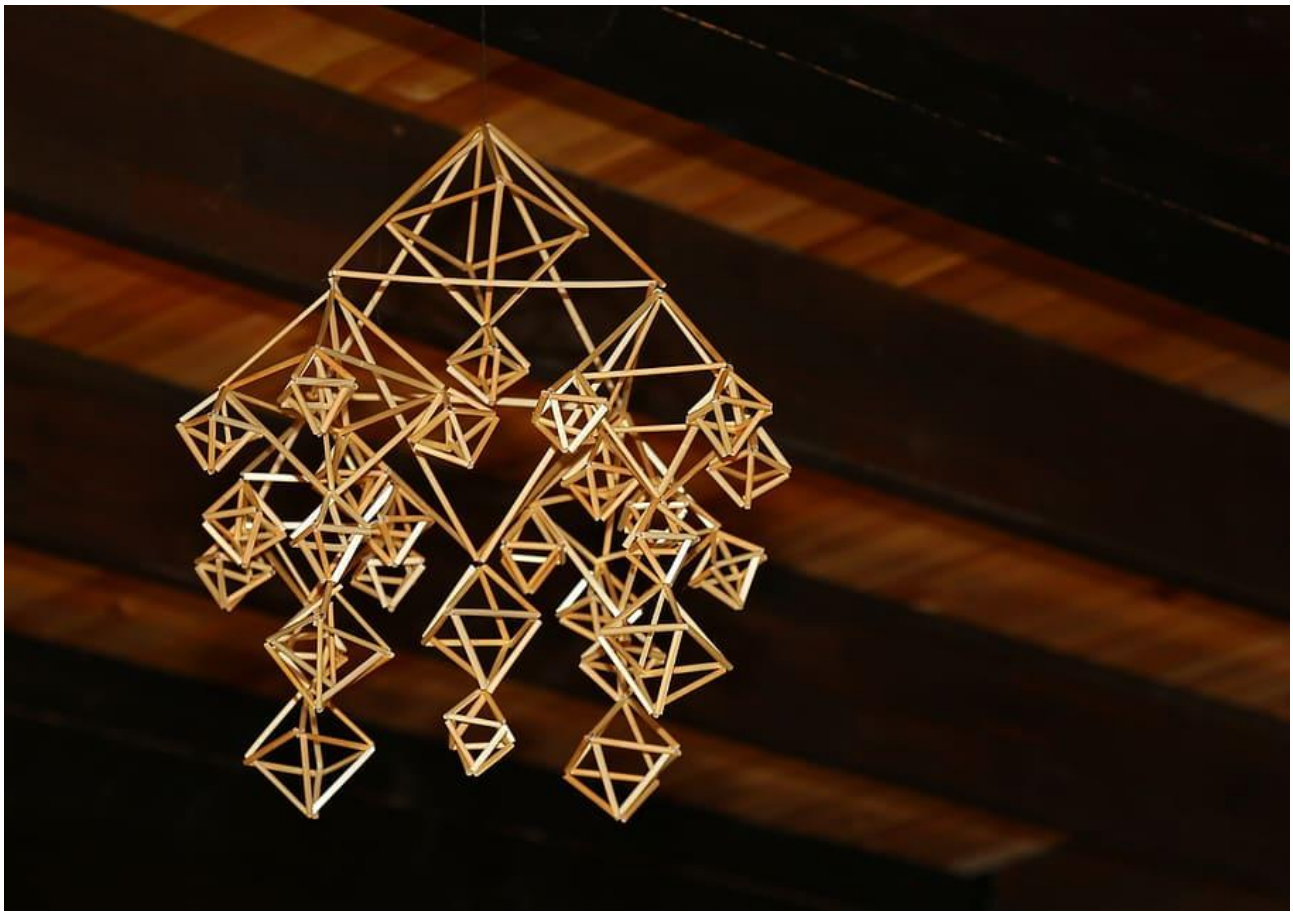
Oljenkorsi = viljakasvin varsi

Olkikoristeiden polttaminen on rituaali, joka päättää joulunvieton. Olkikoristeet on poltettu, perinteestä riippuen, joko loppiaisen aattona, nuutinpäivänä, kynttiläpäivän aattona tai laskiaisena. Tulen yli hypätään terveydeksi ja onneksi ja tuhkat ripotellaan peltoon.

Kuva: Wikimedia Commons / Kgbo

Olkipukki on esikristillinen hedelmällisyyden vertauskuva. Usein sadon viimeinen lyhde säästettiin olkikoristeiden tekoa varten. (Ks. 6.12.)

Kuva: Pixabay/ MeHe

Himmeli (saks. himmel) tarkoittaa taivasta. Himmeleitä on tehty erityisesti Itä- ja Keski-Euroopassa. Ne kuvaavat hämähäkinseittiä.

Ukrainalainen didukh on olkilyhde, joka kuvaa edesmenneiden henkiä (ks. vainajienmuistelu).

Kuva: Wikimedia Commons/ Antanana

Pajaki

Puolalainen himmeli on nimeltään pajaki (hämähäkki). Se koristellaan taidokkailla paperikoristeilla. Pajaki (ukrainassa pavuk) ripustetaan kattoon, kynttilän yläpuolelle niin, että lämmin ilma saa sen pyörimään ja se heittää seinälle seittimäisiä varjoja. Pyöriessään pajaki sitoo itseensä pahat henget. Juhla-ajan lopuksi se poltetaan.

Kuva: https://www.polartcenter.com/v/vspfiles/photos/9702943-2.jpg

Slaavit suhtautuvat hämähäkkeihin pyhinä olentoina, jotka kehräävät ja kutovat maailmankaikkeutta. Hämähäkin ajatellaan suojelevan ja siunaavan kotia, ja siksi sitä ei koskaan tapeta tai viedä ulos. Hämähäkinseittiä joulukuusessa pidetään aivan erityisenä merkkinä siunauksesta.

Jouluna hämähäkeillä ja hämähäkinseiteillä on Itä-Euroopassa aivan erityinen merkitys. Tämä liittyy kansantarinaan, jossa hämähäkki koristeli jouluyönä seitillään köyhän lesken joulupuun. Jouluaamuna aurinko muutti seitin hopeaksi ja kullaksi.

Säihkyvät kimallenauhat kuusessa – jotka nekin olivat alun perin oljesta tehty – ovat todennäköisesti saaneet alkunsa joulunhämähäkin legendasta. Säihkyvä ja kimalteleva kuusi kuvaa sitä, kuinka Jumala tekee jouluyönä ihmeitä.

Kuva: Wikimedia Commons / Roberta.

Oljet lattialla ja pöytäliinan alla kuvaavat Kristuksen makuusijaa seimessä.

Ikivihreät kasvit

Ikivihreät kasvit ovat ikuisen elämän vertauskuva. Niillä on koristeltu hautoja, jumalten patsaita ja koteja jo kauan ennen kristinuskoa.

Etelässä käytettiin palmua, laakeria, oliivipuuta ja eukalyptusta. Pohjoisilla kansoilla oli käytössään erilaisia havupuun oksia.

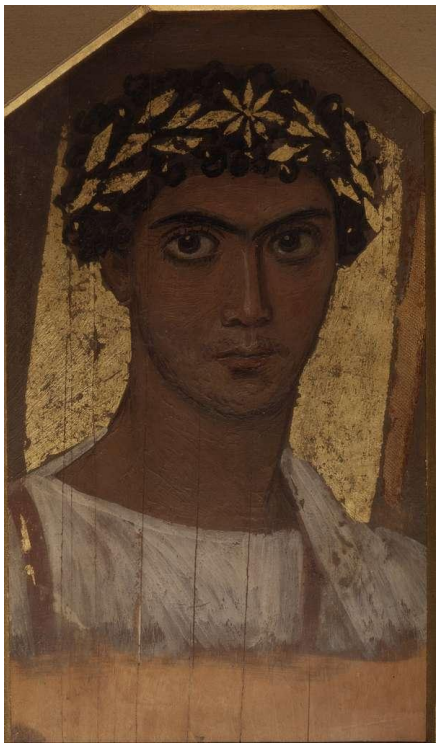
Anglosaksisissa maissa käytetään joulukoristeena paljon mistellinoksia, jotka symboloivat rauhaa ja rakkautta, sekä orjanlaakeria, jonka punaiset marjat muistuttavat paratiisin hedelmiä.

Orjanlaakeri (yllä: Pixabay/ Molisandor) ja mistellinoksa (alla: Pixabay/ Hans)

Kranssit

Jo antiikin Kreikassa urheilijoiden ja sotaurhojen päihin asetettiin ikivihreistä oksista tehty ”kunnian kuihtumaton seppele”. Ympyrän muotoinen, ikivihreä seppele kuvasi voittoa, voimaa ja kunniaa. Esikristilliset kansat näkivät siinä myös viittauksen elämän kiertokulkuun ja sitä kautta ikuisuuteen. Kristityt taas näkivät edellä mainitut viittauksena Jumalaan, joka on luomaton ja ikuinen.

Kristityille seppele on marttyyrikruunu. Kruunun kantaja on voittanut itselleen iankaikkisen elämän. Kristityt seppelöivät mm. ikoneita, hautoja ja vihkipareja.

Kuva: vapaat kuvalähteet

Ympyrä, jolla ei ole alku-, eikä loppupistettä, kuvaa elämän kiertokulkua ja ikuisuutta. Kristityille se on viittaus Jumalaan, joka on luomaton ja ikuinen. Ikivihreitä puita ja oksia on aina käytetty kuvaamaan kuolemattomuutta. Erityisesti joulun aikana nämä ikivanhat, voimakkaat vertauskuvat ovat kaikkialla: on hautakransseja, ovikransseja, kattokransseja, adventtikransseja ja pullakransseja. Ikivihreiden oksien lisäksi perinteisin kranssinmateriaali on olki. Nykyään kransseja tehdään hyvin monenlaisista materiaaleista.

Joulupuu

Ikivihreä palmupuu on jo muinaisessa Egyptissä ollut kuolemattomuuden ja ikuisen elämän vertauskuva. Ikivihreitä puita on monissa kulttuureissa koristeltu ja tuotu koteihin juuri talvipäivänseisauksen aikoihin, kun auringonvalo on niukimmillaan, eikä muuta vihreää kasva moniin kuukausiin.

Kuva: Wikimedia Commons / Grabarz233

Ikivihreistä oksista tehtiin seppeleitä ja kransseja, jotka kuvasivat elämän kiertokulkua, ikuista elämää ja iankaikkisuutta. Slaavit ripustivat keskitalven koliada-juhlana kattoon havukranssin. Tapa on säilynyt Puolassa. Podłaźniczka on havukranssi, joka ripustetaan kattoon.

ihmiskulttuuriin on aina – lukuun ottamatta meidän aikaamme – kuulunut kunnioittava suhtautuminen puihin. Puu, jonka juuret ovat syvällä maassa, ja jonka lehvät kasvavat kohti taivasta, on myyttinen taivaan ja maan yhdistävä olento.

Kirkko on pyrkinyt eroon puiden palvonnasta, mutta omaksunut niiden käytön rukouksen välikappaleena: joulupuiden lisäksi kristityt koristelevat kirkkoja ja koteja eri kirkkovuoden juhlina mm. koivuilla, palmuilla, pajuilla ja laakerinlehdillä.

Pyhä marttyyripiispa Bonifatius, Saksan apostoli

Kuva: Beyond Survivor - The Wounded Warrior Blog: Why a Christmas Tree? #Christmas

Joulupuun historia usein sisältää viittauksen pyhään Bonifatiukseen, joka käännytti saksalaisia kristinuskoon 700-luvulla. Legendan mukaan hän kaatoi pakanoiden uhripuun, jonka tilalle kasvoi ikivihreä havupuu. Kerrotaan myös, että pyhä Bonifatius käytti kuusipuuta vertauskuvana opettaessaan kristinuskosta: puun kolmionmuoto kuvasi Pyhää Kolminaisuutta ja pimeänäkin vuodenaikana vehreät havut kuvasivat Kristuksen valoa ja iankaikkista elämää.

Bonifatius Creditionilainen – Ortodoksi.net

Jouluhalko

Jouluhalon polttaminen on perua germaanien ja skandinaavien yule-juhlasta ja rituaalisista tulista, joilla karkotettiin pahaa ja turvattiin hedelmällisyyttä. Halko sytytetään jouluaattoiltana tai keskiyöllä, Kristuksen syntymähetken kunniaksi. Tapa tunnetaan mm. Brittein saarilla, Keski-Euroopassa, Baltian maissa ja Kreikassa.

Jouluhalon siunaaminen ja sytyttäminen on rituaali, joka usein aloittaa aattoillan vieton, ja jolla otetaan vastaan Kristuksen syntymän juhla. Sikäli se muistuttaa Pääsiäisen pyhän tulen antoa.

- Joskus halkoja on kaksi ja ne asetetaan ristiin.
- Ennen sytyttämistä halko siunataan kaatamalla sen koloon hunajaa, viiniä tai oliiviöljyä. Koloon saatetaan asettaa myös vehnänjyviä tai suitsuketta.
- Jokainen käy vuorollaan lyömässä palavaa halkoa: kipinät toivat onnea. Myös ensivieraan tulee tökkiä jouluhalkoa niin, että siitä lentää kipinöitä (ks. 1.1.)
- Paikoin jouluhalkoa poltetaan vain jouluyönä ja jonkun tulee valvoa tulta, kunnes se sammuu. Toisinaan taas tuli sammutetaan, jotta halkoa voidaan polttaa 12 iltaa.
- Nykyään halon sytyttäminen jouluyönä korvataan toisinaan keskiyön ilotulitteilla.
- Teofanian aattona jouluhalon tuhkat ripoteltiin peltoon. Jos puuta jäi palamatta, siitä saatettiin veistää risti.

Kuva: Wikimedia Commons / Mitantig

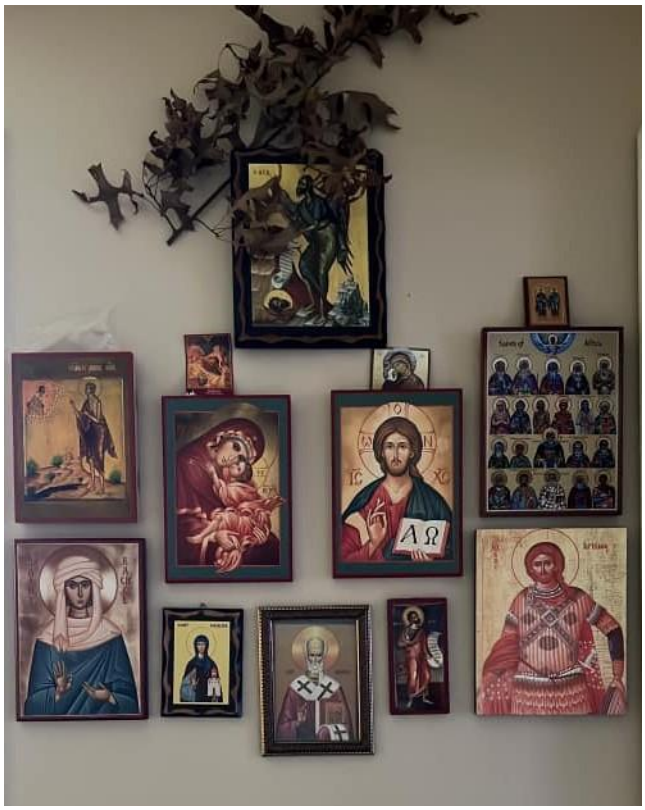
Jouluhalko on myös ranskalainen joulunajan jälkiruoka (Bûche de Noël).

Kuva: Počela je prodaja Badnjaka i na levoj obali - www.lobi-info.rs

Balkanilla jouluhalko (badnjak) on tammi, joka kaadetaan aattoaamuna. Se tulee kaataa kolmella kirveeniskulla niin, että se kaatuu itään päin. Jouluhalon ensimmäinen irronnut säle asetetaan siunaamaan eläinsuojaa tai ruokakaappia. Se saatetaan asettaa myös hapanjuuren tai joululeivän taikinan päälle. Ennen sisään tuomista puun runko katkaistaan kolmeen osaan.

Badnjakilla on keskeinen seremoniallinen rooli joulunvietossa ja etenkin Serbiassa kirkko on pitänyt badnjak-perinnettä elävänä. Aaton ehtoopalveluksen jälkeen kirkon pihalle sytytetään suuri roihu, jossa badnjak siunataan ja poltetaan. Sen oksat jaetaan uskoville kotiin vietäviksi. Tänä päivänä harvat enää polttavat jouluhalkoa, mutta sen sijaan badnjakin oksilla koristellaan kirkot ja kodit.

Kuva: Kalina Walker (julkaistu luvalla)

Georgialainen chichilaki

Georgialainen joulupuu on tehty kuivatuista pähkinäpuun oksista. Se on esikristillinen uuden vuoden hedelmällisyysperinne. Kristityille se kuvaa Paratiisin Elämän puuta. Chichilaki poltetaan Teofanian aattona ja tuhka sirotellaan peltoon tai talon ympärille.

Chichilaki on säilyttänyt linkkinsä uuteenvuoteen, sillä sen sanotaan kuvaavan myös pyhän Basileioksen partaa.

Kuva: Wikimedia Commons / Irma Laghadze

Joulukuusi

Nykymuotoinen joulukuusiperinne on saksalais-protestanttista alkuperää. Luterilaisen kirkon perustaja, saksalainen Martti Luther rinnasti joulupuun Paratiisin elämänpuuhun. Puu tuotiin sisään jouluaattona – läntisessä kalenterissa 24.12. on esivanhempien Aadamin ja Eevan muistopäivä – ja koristeltiin omenilla. Tapa levisi saksalaisten siirtolaisten mukana Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin 1700-1800-luvuilla ja yleistyi Suomessakin 1900-luvulla.

Vasen kuva: Wikimedia Commons / Walters Art Museum Illuminated Manuscripts

Punaiset joulupallot olivat alun perin omenoita. Ne kuvasivat Paratiisin hedelmiä. Läntisessä kalenterissa jouluaatto (24.12.) on esivanhempien Aadamin ja Eevan muistopäivä, ja siksi omenia käytetään myös joulukoristeina. Ne muistuttavat lankeemuksen ja Jumalan lihaksitulemisen välisestä yhteydestä.

Kynttilät ja lyhdyt

Rituaalisia tulia on esikristillisessä kulttuurissa poltettu kaikissa vuoden nivelkohdissa, mm. talvipäivänseisauksena. Tuli tuhoaa ja uudistaa, tuo valoa ja lämpöä, sekä symboloi siirtymää vanhasta uuteen. Kristityille tuli kuvaa luomatonta Valkeutta. Kynttilä on myös uhrilahja ja sen liekki kuvaa rukousta, veretöntä polttouhria.

Kynttilät kuvaavat myös odotusta ja valvomista, vigiliaa. Tästä syystä joulukynttilöitä kutsutaan Suomessa usein adventtikynttilöiksi.

Jouluvalot ovat kynttilöiden moderneja versioita. Suomessa niitä kutsutaan kausivaloiksi, sillä pimeän aika kestää syksystä kevääseen.

Kuva: Flickr/ Timo Newton-Syms

Suomessa ikkuinoita koristavat seitsenähaaraiset kynttelikköt joulun aikaan. Seitsenhaarainen menora on perua juutalaisuudesta ja löytyy kristittyjenkin alttaripöydiltä. Luku seitsemän kuvaa Jumalan täydellisyyttä.

Valo ikkunassa on kutsu muukalaisille, vähäosaisille ja edesmenneille käydä sisään juhlaan. Se johdattaa sisälle kaikki, jotka etsivät Kristusta, aivan kuten tähti johdatti idän viisaat seimen äärelle.

Kolmihaarainen kynttelikkö

Kolmihaarainen kynttilä joulupöydässä kuvaa Pyhää Kolminaisuutta. Se on edelleen yleinen Itä-Euroopassa, mutta kuului aikanaan myös suomalaiseen joulupöytään.

Sekä seitsen- että kolmihaarainen kynttelikkö ovat kristillisiä symboleja. Seitsemän haaraa perityty juutalaisuudesta ja kuvaa Jumalan täydellisyyttä. Kolmihaarainen kynttelikkö kuvaa Pyhää Kolminaisuutta. Kynttilät ja tuli kuvaavat Kristuksen läsnäoloa ja Jumalan luomatonta Valkeutta. Lämpö ja valo vetävät puoleensa ja kutsuvat juhlaan. Talvipäivänseisauksen jälkeen valo alkaa lisääntyä, sillä Kristus, Maailman Valo, on syntynyt.

Kuvassa juutalainen menora ja vanha suomalainen joulukynttelikkö kirpputorilla.

Tähti

Joulutroparissa lauletaan:

Sinun syntymästäsi, Kristus, meidän Jumalamme, koitti maailmalle tiedon valkeus, sillä siitä tähtien palvelijat tähden kautta oppivat kumartamaan Sinua, vanhurskauden Aurinkoa, ja tuntemaan Sinut, Koiton korkeudesta. Herra, kunnia olkoon Sinulle. (Tropari, 4. säv.)

Tähti kuvaa Betlehemin tähteä, joka johdatti magit Kristuksen luo. Tähden symboliikka onkin voimakas: se ilmoittaa Kristuksen syntymän ja johtaa meidät Kristuksen luo. Kirkkoisä Johannes Krysostomoksen mukaan Betlehemin tähti oli enkeli Gabriel, joka johti magit Kristuksen luo.

Kansanperinteessä jouluvigilia alkaa, kun ensimmäinen tähti syttyy aattoiltana taivaalle. Tähdellä on usein kunniapaikka kuusen latvassa, ja joskus se asetetaan paikoilleen vasta aattoiltana.

Kynttilä ikkunassa kuvaa Betlehemin tähteä. Se ilmoittaa Kristuksen syntymän, johdattaa kulkijan perille ja kutsuu sisälle juhlaan. Nykyään kynttilän sijaan ikkunassa on usein sähköllä valaistu tähti.

Enkelit ja kellot

Enkeleillä on jouluevankeliumissa tärkeä rooli, sillä ne ilmoittavat Kristuksen syntymän paimenille, kutsuvat nämä seimen äärelle, julistavat joulurauhan, sekä ylistävät Jumalan kunniaa.

Kellot kuvaavat enkeleitä, sillä niillä on sama tehtävä. Kellojen soitolla ilmoitetaan, kutsutaan ja julistetaan juhlaa ja ylistetään Jumalaa.

Enkelien ylistysveisu

Ja samalla hetkellä oli enkelin ympärillä suuri taivaallinen sotajoukko, joka ylisti Jumalaa sanoen:

– Jumalan on kunnia korkeuksissa,

maan päällä rauha ihmisillä, joita hän rakastaa.

(Luuk. 2:13–14)

Kuva: Pixabay/ Janson_G

Seimiasetelma

Seimiasetelma on hyvin yleinen roomalaiskatolisissa kirkoissa ja kodeissa. Usein se asetetaan esille adventin alkaessa ja kerätään pois Kynttelipäivän aattona (ks. 2.2.) Ortodoksien kodeissa seimiasetelma on harvinaisempi, johtuen kenties siitä, että jouluikonissa on kuvattu samat asiat.

Seimiasetelmaa käytetään myös havainnollistamaan tapahtumia ajallisesti. Usein seimi asetetaan esille vaiheittain niin, että Kristus-lapsi asetetaan seimeen vasta jouluyönä. Idän tietäjät saatetaan asettaa kauas seimestä ja siirtää seimen luo 6.1., kun katolisessa kalenterissa juhlitaan tietäjien saapumista seimelle.

Jouluevankeliumin hahmot esiintyvät kuusenkoristeissakin. Mutta ratsastivatko idän viisaat hevosilla vai kameleilla?

Aluksi seimiasetelmat olivat suuria installaatioita. Edelleen kirkoissa voi nähdä myös suuria seimiasetelmia. Katolisessa jouluyön messussa saatetaan tuoda Kristus-lapsi juhlallisesti esille uskovien kunnioitettavaksi ja asettaa juhlallisesti seimeen.

Ajan myötä seimiasetelmista alettiin tehdä koriste-esineiden kokoisia ja kristityt alkoivat asettaa niitä koteihinsa. Ranskaksi seimiasetelma on ”fève” eli papu. Joissakin seimiasetelmissa on pavun kokoinen, keraaminen Kristus-lapsi, joka laitetaan loppiaisena Kuninkaan kakkuun (ks. 6.1.) Alun perin kakussa oli manteli tai kuiva papu, ja tästä syystä miniatyyrikokoista Kristus-figuuria – ja koko seimiasetelmaa – alettiin nimittää pavuksi.

Jouluruoho ja jouluoksa

Jouluruoho ja jouluoksa kuvaavat elämän versoamista pimeimpänä ja kylmimpänä vuodenaikana, kun maa lepää, eikä ulkona kasva mitään uutta.

Eri kulttuurialueilla jouluruohon istutus ja hedelmäpuun oksan tuominen sisään liitetään eri pyhien muistopäiviin:

Romaniassa molemmat liitetään pyhän Andreaan päivään (ks. 30.11.)

Lähi-idässä pyhän Varvaran päivänä (4.12.) istutetaan jouluvehnä ja Saksassa tuodaan sisään Varvaranoksa.

Italiassa molemmat tehdään pyhän Lucian päivänä (ks. 13.12.)

Paikoin jouluvehniä istutetaan kolme. Jouluoksia tuodaan yksi, kolme, tai jokaiselle perheenjäsenelle oma. Nämä hedelmällisyyden ja elämän merkit nähdään siunauksen välikappaleina ja ne haudataan keväällä peltoon tai poltetaan Kynttelipäivän aattona (ks. 2.2.)

Pyhän Nikolaos Ihmeidenteikijän päivään liittyvät koristeet

Joulusukat ja -kengät, karkkikepit, appelsiinit ja appelsiininsiivut kaikki liittyvät pyhään Nikolaokseen. Lisäksi Kreikassa koristellaan laivoja. (Ks. 6.12.)

Kuvat: Pixabay

Pukit ja tontut

Pukit ja tontut kertovat joulun esikristillisistä juurista, sekä juhlaan liittyvästä kansanperinteestä. (Ks. 6.12.)

Lahjapaketit

Joulupukki ei suinkaan ole joulunajan ainoa tai edes yleisin lahjaintuoja. Paketit kuuluvat moniin joulunajan juhliin ja niitä tuovat monenlaiset hahmot. (Ks. 6.12.)

Edes joulumausteiden symboliikka ei jää kristityiltä huomaamatta: tähtianis kuvaa Betlehemin tähteä; kanelitangot kuvaavat paalua, johon Kristus ruoskiessa sidottiin, ja neilikat kuvaavat nauloja, joilla hänet ristillä lävistettiin. Joulun ja pääsiäisen yhteys on alati läsnä.

Kuvat: Pixabay

Kaikki viittaa Jumalaan: appelsiinit kuvaavat pyhän Nikolaoksen rahasäkkejä; punaiset omenat kuvaavat paratiisin kiellettyä hedelmää; saksanpähkinä kuvaa Kristuksen syntymäluolaa tai Jumalansynnyttäjän kohtua.

Milloin joulukoristeet tulisi asettaa esille?

Joulukoristeet kertovat juhlasta ja viittaavat Jumalaan. Kodin pukeminen juhla-asuun on osa juhlaan valmistautumista. Mitään sääntöä ei ole sen suhteen, milloin joulukoristeet tulisi asettaa esille. Kirkkovuosi kuitenkin tarjoaa koristeluunkin useita merkityksellisiä hetkiä.

11.11.–14.11. Lännessä Martinpäivä on keskiajalla ollut joulupaastoa edeltävä juhla. Idässä taas pyhän apostoli Filippoksen muistopäivä on joulupaaston aatto. Mikäli laskee päiviä ja viikkoja juhlaan, kannattaa ottaa adventtikynttelikkö ja lisainpuu esille näinä päivinä.

21.11. Jumalansynnyttäjän temppeliinkäynnin juhla on jouluun valmistava suuri juhla. Tällöin voi ottaa esille esim. seimiasetelman, enkelikoristeen, tähden, kynttilöitä ja lyhtyjä.

30.11. Lännen kirkon kalenterissa Antinpäivä on adventin aatto – olkoonkin, että tarkalleen adventti alkaa Antinpäivää lähimpänä sunnuntaina. Sekulaarissa kalenterissakin joulukuun alku mielletään usein joulukauden aluksi. Tällöin voi hyvin aloittaa koristelun.

4.12. Varvaranpäivänä monissa maissa istutetaan jouluruoho ja haetaan sisään Varvaranoksa. Kun ne versoavat, näillä koristellaan kotialttari tai seimiasetelma.

6.12. Joulusukat, appelsiinit ja karkkikepit ovat pyhään Nikolaokseen liitettyjä koristeita. Koska kyse on joulupukin esikuvasta, voi esille ottaa myös olkipukit ja tonttukoristeet.

13.12. Lucia tarkoittaa valoa, joten jos jouluvalot eivät ole vielä esille, voi ne laittaa Lucian yöksi palamaan. Kynttilät ja lyhdyt kuuluvat juhlaan, kuten myös viljalyhteet. Olkikoristeet voi laittaa esille Lucian kunniaksi.

20.12. Pyhän Ignatioksen päivänä alkaa esijuhla. Sen aikana viimeistään koristellaan koti. Joulupuu usein haetaan tai koristellaan vasta juhlan aattona. Paikoin uskotaan, ettei koristeita saa laittaa esille ennen aatoa – odotus pitkittää nautintoa!

24.12. Tähden voi asettaa kuusen latvaan jouluvigilian alkaessa aattoiltana. Tähtivalo tai kynttilä ikkunalla kuvaa myös Betlehemin tähteä.

25.12. Ja viimein Kristus-lapsi syntyy seimeen jouluyönä.

Milloin joulukoristeet kerätään pois?

Joulukoristeet kerätään pois, perinteestä riippuen, joko loppiaisen aattona, Nuutinpäivänä (7.1.) tai Kristuksen temppeliintuomisen aattona.

Miten joulukoristeet hävitetään?

Ennen joulukoristeet hävitettiin joko polttamalla, syöttämällä eläimille tai hautaamalla peltoon. Tämä kertoo siitä, että niihin suhtauduttiin siunauksen välikappaleina, sakramentaaleina. Jos koristeisiin suhtautuu rukouselämää tukevina esineinä, eikä pelkkinä ornamentteina, onkin suositeltavaa hävittää ne arvokkaasti.

Toinen joulupäivä

26.12.

Toisena joulupäivänä vietetään Kaikkein Pyhimmän Jumalansynnyttäjän muistopäivää. Kyseessä on ns. ”agenttipäivä”, synaksis. Agentilla tarkoitetaan persoonaa, jonka kautta Jumala on erityisellä tavalla toiminut juhlan aiheena olevana pelastushistoriallisena hetkenä. Näitä suuriin juhliin kytkettyjä synaksis-päiviä on kirkkovuodessa useita. Ne on sijoitettu aina juhlapäivää seuraavaan päivään.

9.9. juhlitaan Herran esivanhempien Joakimin ja Annan pyhää muistoa.

2.10. juhlitaan pyhän Andreas Houkan muistoa, Pokrovan jälkeen.

26.12. joulun jälkeen juhlitaan Jumalansynnyttäjää.

7.1. juhlitaan Herran Edelläkävijän, Johannes Kastajan pyhää muistoa.

3.2. juhlitaan pyhiä vanhurskaita Simeonia ja Hannaa.

26.3. on ylienkeli Gabrielin muistopäivä.

Toinen helluntaipäivä on Pyhän Hengen päivä.

Kuva: Pixabay/ falco

Jumalansynnyttäjän juhlat

Kirkkovuoden suuret juhlat jaetaan Kristuksen juhliin ja Jumalansynnyttäjän juhliin. Jako vaikuttaa esim. liturgisiin teksteihin ja jumalanpalvelustekstiilien väriin. Jumalansynnyttäjän suuret juhlat ovat

8.9. Jumalansynnyttäjän syntymä on kirkkovuoden ensimmäinen suuri juhla.

1.10. Pokrova on keskisuuri juhla, mutta sitä vietetään suuren juhlan tavoin.

21.11. Jumalansynnyttäjän temppeliinkäynti on jouluun valmistava juhla.

2.2. Kristuksen temppeliintuonti voidaan luokitella sekä Kristuksen, että Jumalansynnyttäjän juhlaksi.

25.3. Jumalansynnyttäjän ilmestysjuhla on suuren paaston aikaan.

15.8. Jumalansynnyttäjän kuolonuneen nukkumisen juhlaa edeltää kaksiviikkoinen paasto. Juhla on kirkkovuoden viimeinen suuri juhla.

Kuva: Flickr / Ted

Kirkovuosi sisältää lisäksi suuren määrän Jumalansynnyttäjän ikonien juhlia. Nämä juhlat ovat nekin Jumalansynnyttäjän juhlia. (Ks. 1.10.)

Lue lisää: Jumalansynnyttäjä – Ortodoksi.net

Boxing Day

Brittein saarilla toinen joulupäivä on nimeltään Boxing Day. Tällöin on ollut tapana avata kirkkojen almulippaat ja jakaa lahjoitukset vähäosaisille.

Almu voi tarkoittaa myös hyvää tekoa, joka on aineeton. Joulun aikaan monet kokevat yksinäisyyttä ja osattomuutta. Tunnetko jonkun, joka viettää joulua yksin? Ehkä voisit kutsua hänet toisena joulupäivänä kotiisi tai käydä slaavimassa hänen luonaan. Jouluna tarvitaan myös vapaaehtoisia monenlaiseen vapaaehtoistyöhön.

Toinen joulupäivä on hyvä tilaisuus antaa lahjoitus Filantropialle, jos paastolahja jäi antamatta:

Filantropia ry – Ortodoksisen kirkon kansainvälinen diakonia ja lähetystyö

Kuva: Pixabay/ Public Domain Pictures

Englannin kielen ”box” on suomeksi lipas tai laatikko. Tässä yhteydessä se viittaa almulippaaseen.

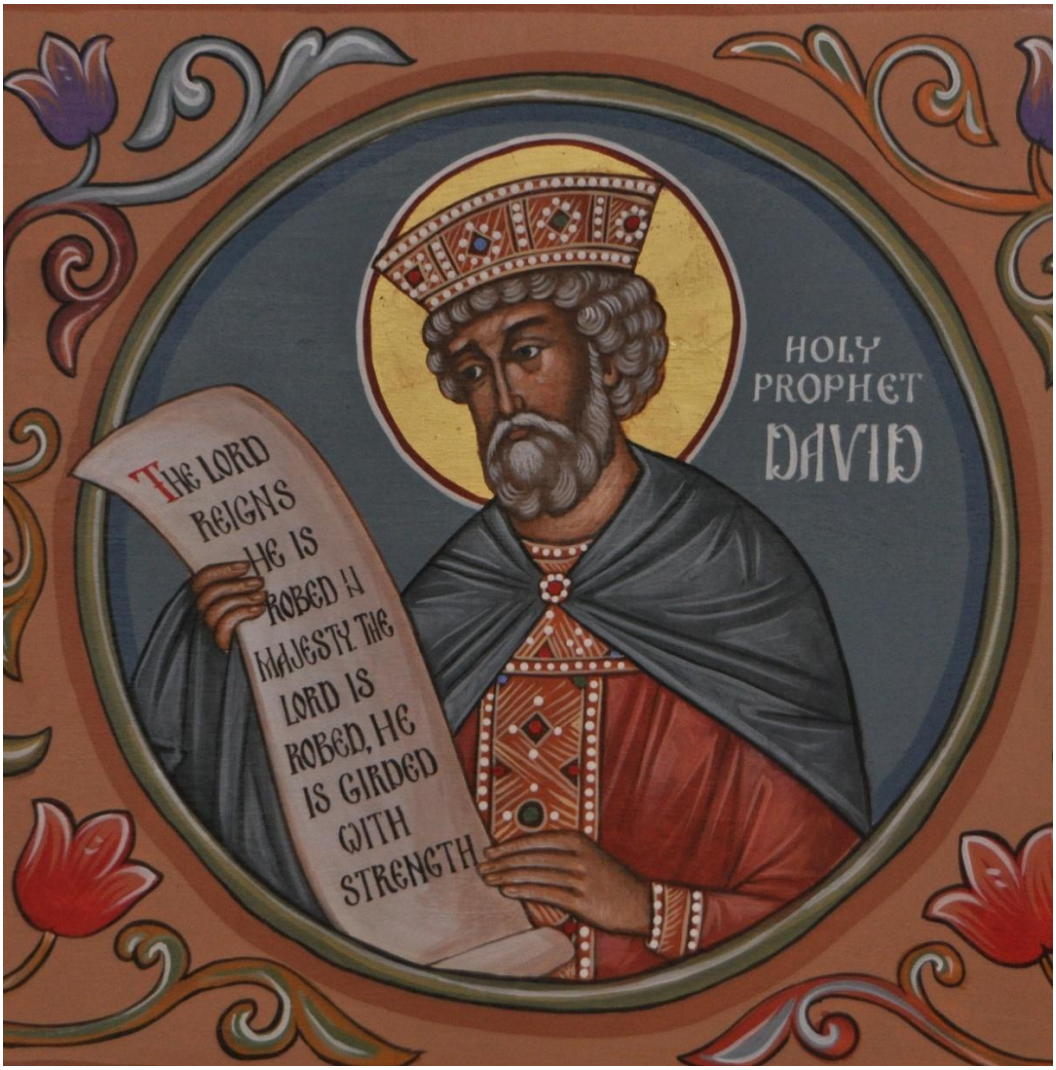
Pyhän kuningas ja profeetta Daavidin, pyhän Joosefin, Jumalansynnyttäjän kihlaajan, ja pyhän Jaakobin, Herran veljen, yhteinen muisto

Joulupäivää seuraavana sunnuntaina (26.–31.12.) vietetään pyhien profeetta Daavidin, Joosef Kihlaajan ja Herran veljen Jaakobin yhteistä muistopäivää. Mikäli tällä välillä ei ole sunnuntaita, em. muistopäivää vietetään 26.12.

Jumalansynnyttäjän ja tämän vanhempien, vanhurskaiden Joakimin ja Annan, ohella Kristuksen merkittävimmät sukulaiset ovat kolme edellä mainittua pyhää.

Kuningas Daavid on Kristuksen esi-isä, sillä hänen molemmat vanhempansa olivat ”Daavidin huonetta ja sukua”. Vanhan testamentin profeetat ennustivat, että Messias syntyy kuningas Daavidin sukuun.

Lue lisää: Daavid Profeetta – Ortodoksi.net

Kuva: Flickr / Ted

Kunigas ja profeetta Daavid tunnetaan myös psalmien kirjoittajana.

Kuva: Flickr / Ted (vasen) Ortoboxi/ Kirsi Vuomajoki (oikea)

Roomalaiskatolinen kirkko viettää joulun jälkeisenä sunnuntaina Pyhän Perheen juhlaa. Ortodoksinen kirkko on opetuksessaan aina korostanut Jumalansynnyttäjä vapaaehtoista sitoutumista neitsyyteen ja Joosefin roolia tämän suojelijana, eikä siksi kuvaa Jumalansynnyttäjää, Joosef Kihlaajaa ja Kristus-lasta perinteisessä perhepotretti-asetelmassa. Sen sijaan Jumalansynnyttäjä ja Joosef Kihlaaja voidaan jouluikonissa kuvata kumartuneena yhdessä seimen ylle, ylistämään Jumalan Poikaa.

Pyhä Joosef Kihlaaja oli Kristuksen laillinen isä, sillä Jumalansynnyttäjä kihlattiin vanhus Joosefille. Jumalansynnyttäjä ja Joosef Kihlaaja eivät kuitenkaan koskaan menneet naimisiin, vaan kyseessä oli kulttuurin ja lain raamittama suojelusopimus (ks. 21.11.) Kristuksen veljet ja sisaret olivat Joosefin seitsemän lasta tämän aiemmasta avioliitosta.

Joosefin pojasta, Jaakobista, tuli Jerusalemin seurakunnan ensimmäinen piispa. Jaakobia kutsutaan myös Herran veljeksi, erotukseksi kahdesta Jaakob-nimisestä apostolista. Herran veljen Jaakobin muistopäivää vietetään myös 23.10.

Lue lisää:

Joosef Kihlaaja – Ortodoksi.net

Pyhä apostoli Jaakob, Herran veli - Suomen ortodoksinen kirkko

Kuva: Flickr / Jim Forest

Kirkkomme perinteessä pyhän Joosef Kihlaajan kunnioitus on perusteettomasti jäänyt varsin vähäiseksi. Katolisessa kirkossa Joosefia kutsutaan ”hiljaiseksi”, sillä hän ei kanonisissa evankeliumeissa sano sanaakaan. Sen sijaan hänen toimintansa puhuu enemmän kuin sanat: pyhä Joosef on uhrautuva, pyyteetön, kunniallinen ja Jumalaa pelkäävä. Vastuu Jumalansynnyttäjästä ja Jumalan Pojasta on ollut Joosef Kihlaajalle painava risti ja aiheuttanut paljon huolta ja murhetta, jopa vuosien pakolaisuuden Egyptissä. Neljästi Jumalan enkeli ilmestyy evankeliumissa Joosefille: kerran kertoakseen, että Marian lapsi on Pyhästä Hengestä ja kolmesti varoittaakseen lastensurmasta. Jouluevankeliumissa Joosef kuvataan paholaisen kiusaamana, mutta hän pysyy uskollisena. Myöhemmin hän vie Jumalansynnyttäjän ja Kristuksen Nasaretiin, elättää heidät ja opettaa kasvattipojalleen puusepän ammatin.

Kuva: Flickr / Ted

Pyhän perheen pakolaisuus Egyptissä kesti kolme vuotta. Enkeli varoitti Joosefia kolmesti: kerran kehottaen ottamaan lapsen ja äidin ja pakenemaan Egyptiin (Matt. 2:13), sekä kahdesti kehottaen palaamaan ja asettumaan Galileaan (Matt. 2:19–23).

Roomalaiskatolinen kirkko viettää pyhän Joosefin muistopäivää 19.3.
Lisäksi pyhää Joosefia muistetaan työläisten juhlana, vappuna (1.5.)
sillä katoliset pitävät häntä työläisten suojelijana.

Pyhän Joosefin buffetti ja leivos

Italiassa pyhän Joosefin päivään liittyy kaksi ruokaperinnettä: pyhän Joosefin leivos ja pyhän Joosefin buffetti.

Pyhän Joosefin leivos, Zeppole di San Giuseppe

Pyhän Joosefin päivä (lännen kalenterissa 19.3.) on Italiassa myös isäinpäivä. Pyhän Joosefin leivos on siis perinteinen isäinpäiväherkku. Suomessa sen voi leipoa marraskuun toisena sunnuntaina isälle tai joulua seuraavana sunnuntaina pyhän Joosefin muistoksi.

Resepti: ZEPPOLE DI SAN GIUSEPPE (isänpäiväleivokset) - ITALORUOKAA

Kuva: Pixabay/ andreinanacca

Pyhän Joosefin alttari / buffetti

Italiassa kirkkoihin ja koteihin rakennetaan pyhän Joosefin päivänä alttari, joka on samalla ruokabuffetti. Perinne on syntynyt Sisiliassa kuivuuden aiheuttaman nälänhädän aikana. Sisilialaiset rukoilivat apua pyhältä Joosefilta, joka toikin sateen. Kiitokseksi uskovat rakensivat pyhälle Joosefille alttarin, jolle toivat ensimmäiset ruokauhrit uudesta kasvusta: viljaa, leipää, pastaa, härkäpapuja, oliiveja, leivonnaisia, hedelmiä (etenkin sitrushedelmiä), kasviksia, merenelävä, öljyä ja viiniä. Ruokauhrit siunattiin ja jaettiin uskovien ja nälkäänäkevien kesken, ja kaikki lähtivät kotiinsa kylläisinä.

Pyhän Joosefin alttari on muistutus tästä yhteisöllisestä ruokintaihmeestä. Joka vuosi pyhän Joosefin alttarille tuodaan uhrilahjaksi yltäkylläinen ruokabuffetti, joka jaetaan koko yhteisön kesken. Kyseessä on myös hyväntekeväisyys. Yhtäkään nälkäistä ei saa käännyttää alttarilta pois.

Kuva: Flickr / Bart Everson

Pyhän Joosefin alttari on kolmiportainen, Pyhän Kolminaisuuden kunniaksi. Ylimmällä portaalla on pyhän Joosefin patsas. Leivät on monesti leivottu työkalujen muotoon, sillä Joosef oli puuseppä ja käsityöläisten suojelija. Alttarille tuodaan myös paljon kukkia, erityisesti liljoja, sillä liljaa pidetään pyhän Joosefin symbolina. Lihaa alttarille ei tuoda, sillä 19.3. on aina paaston aikana. Vaikka roomalaiskatolinen kirkko ei enää edellytä lihasta pidättäytymistä paaston aikana, paastoperinne elää edelleen kansanperinteessä.

Millainen on ortodoksinen joulu?

Joulu – Kristuksen syntymän juhla – on ortodoksinen juhla. Se on yksi kirkkovuoden 12 suuresta juhlasta ja hallitsee kirkkovuoden talvikautta. Juhlaan valmistaudutaan 40-päiväisellä paastolla, ja viimeiset joulukoristeet kerätään pois vasta 40 päivän kuluttua, kun juhlitaan Kristuksen temppeliintuontia. Ajallisesti on kyse siis lähes kolmen kuukauden ajanjaksosta.

Joulun merkityksen tiedostaminen on tärkeää, mutta sen lisäksi monia uusia, ja joskus vanhojakin kirkon jäseniä mietityttää joulunvietto: voiko tavallinen suomalainen, suomalaisen tapakulttuurin mukainen joulu olla ortodoksinen joulu? Mitä ortodoksin pitäisi tehdä, jotta oma usko näkyisi jouluvietossa?

Mitään taikatemppuja ei tarvita. Kaksi asiaa riittää.

1) Vietä joulua Kristuksen syntymän juhlana. Aseta Jumalan lihaksitulo kirkkaasti joulunviettosi keskiöön ja joulusi on ortodoksinen. Pyhitä juhla osallistumalla jumalanpalvelukseen, lukemalla jouluevankeliumi, sytyttämällä tuohus ikonin eteen tai laulamalla juhlatropari.
2) Noudata paasto- ja juhla-aikoja. Ortodoksisessa perinteessä paasto ja juhla ovat luonteeltaan erilaisia. Paasto- ja juhla-aikojen noudattaminen Suomen olosuhteissa on haastavaa, sillä kulttuurissamme on muodostunut tavaksi viettää ensin pitkä, yltäkylläinen pikkujouluaika, ja sitten viimeistään aattona juhlia joulu pois alta.

Pikkujoulujen ja aaton juhlinta on täysin ortodoksista: kirkkokalenterimme pursuaa jouluun valmistavia juhlia ja aattoilta on monissa kulttuureissa varsinainen perinteiden spektaakkeli. Näihin päiviin liittyvä vanha tapakulttuuri kuitenkin tukee valmistautumista itse juhlapäivään. Niihin ei liity hillitöntä mässäilyä tai shoppailua, eivätkä ne varasta itse juhlalta mitään. Niinpä, jos joulupäivänä tuntuu, että on jo täysin kyllästynyt joulun viettoon, kannattaa seuraavaa vuotta silmällä pitäen pohtia, miten voisi viettää paaston aikaa sellaisella tavalla, joka tukisi juhlaan valmistautumista, eikä tyhjentäisi juhlaa etukäteen.

Kuva: Pixabay/ falco

Pitkän juhla-ajan vietto on sekin taito, sillä se vaatii pysähtymistä ja viipyilyä. Anna siis itsellesi tietoisesti mahdollisuus nauttia itsellesi merkityksellisellä tavalla, pysähtyä ja iloita!

”Ortodoksiset” jouluperinteet

Jouluperinteet ovat ortodoksisia silloin, kun ortodoksit viettävät niitä juhliessaan Kristuksen syntymää. Kaikki perinteet voivat olla ortodoksisia, jos ne eivät ole ristiriidassa kirkon uskon ja opetuksen kanssa. Oleellista on, että ne viittaavat Kolmiyhteiseen Jumalaan.

Perinteet, pääsääntöisesti, ovat kansallisia ja kulttuurisia. Ortodoksista joulua voi viettää yhtä lailla kreikkalaiseen, ukrainalaiseen, kiinalaiseen kuin suomalaiseenkin tapaan. Kaikki ovat aivan yhtä aitoja ja ortodoksisia.

Joulusauna

Joulusauna on tärkeä osa suomalaista kansaperinnettä. Sauna on suomalaisille pyhä paikka, jossa puhdistauduttiin, mutta myös synnyttiin ja valmisteltiin vainajia.

Aaton vietto alkoi saunomalla. Peseytyminen ja puhtaisiin vaatteisiin pukeutuminen ennen jouluateriaa on tietenkin hyvin käytännöllinen toimi, mutta samalla se on vertauskuvallista. Rituaalinen pesu ja puhtaat vaatteet kuvaavat vanhalle kuolemista ja uuden ihmisyyden pukemista päälle. Rituaalipeseytyminen tai -kylpeminen kuuluu juutalaisuuteen, islamiin ja myös kristinuskoon: pyhitetyllä vedellä voidaan sivellä kasvot ja kädet, kun halutaan puhdistautua myös sisäisesti. Suomalaisille sauna on paikka, johon jätetään ruumiin lian lisäksi myös hengen saasta. Tästäkin syystä saunomiseen on aina suhtauduttu hartaasti.

Vainajatkin saunotettiin. Viimeiset löylyt on lähtiessä heitetty hengille. Saunominenkin voi siis olla vainajienmuistelua.

Kuva: Pixabay/ Anniepan

On kuitenkin selvää, että kulttuureissa, joita Kirkon usko on vuosisatoja tai vuosituhansia muovannut, tapakulttuuri ja kansanperinne on muodostunut erilaiseksi kuin esimerkiksi Pohjolassa, missä protestanttisuus ja sekulaari kulttuuri ovat voimakkaammin läsnä.

Esimerkkeinä mainittakoon itäinen koljada-perinne, joka julistaa joulun sanomaa kansaomaisesti, tai aaton vigilia-ateria, joka monin paikoin on tärkeä rituaali ja edelleen kantaa kirkon paastoperinnettä. Myös joululeipä, joulukoristeet ja vainajienmuisteluperinteen rikkaus ilmentävät ikiaikaista oikeaoppista uskoa.

Niinpä ei ole myöskään mitään estettä sille, että omaa joulunviettoaan rikastuttaa toisista kulttuureista omaksutuilla ortodoksisilla perinteillä. Se on paitsi hauskaa, se luo myös yhteenkuuluvuutta maailmanlaajuisen ortodoksisen kirkkoperheen kanssa ja muistuttaa meitä, että vähemmistöasemastamme huolimatta emme todellisuudessa ole mikään marginaaliryhmä.

Me suomalaisortodoksit ja Suomessa elävät ortodoksit olemme etuoikeutettuja, koska meillä on mahdollisuus samanaikaisesti poimia sekä suomalaisen ja pohjoismaisen että maailmanlaajuisen ortodoksisen perinteen runsaudesta ja rikkaudesta.

Kuva: Pixabay/ Alicja

Joululeivän murtaminen on vanha kristillinen perinne, joka tunnetaan eri kulttuurialueilla. Puolassa aloitetaan joulunvietto murtamalla oplatek-leipä, joka muistuttaa öylättiä.

Joulun 12 päivää

Joulupäivästä alkaa kansanperinteessä ”joulun 12 päivää”. Teofanian aatto on joulun 12. päivä. Joulun ja Teofanian välinen yhteys ei ole pelkästään teologinen ja liturginen korostus, vaan ilmenee voimakkaasti myös kansanuskossa.

Loppiainen

Teofanian, Kristuksen kasteen juhlan kansanomainen nimitys on loppiainen. Nimitys juontuu siitä, että Teofania päätti joulun 12 päivän juhlinnan.

Joulun 12 päivää ei ole liturginen määre. Kirkkokalenterin mukaan joulun juhla-aika päättyy 31.12. Seuraavana päivänä (1.1.) juhlitaan Kristuksen ympärileikkausta. Tämän jälkeen vietetään Teofanian nelipäiväistä esijuhlaa (2.–5.1.)

Joulupäivästä alkava paastoton aika kuitenkin vastaa lähes joulun 12 päivää – yhden päivän erotuksella! Kirkkokalenterissa Teofanian aatto on paastopäivä, jolloin paastoton aika jää 11 päivän pituiseksi (25.12.–4.1.)

Jouluhalon polttaminen kuuluu joulun 12 päivän perinteisiin. Jouluhalkoa pyrittiin polttamaan 12 yötä. Teofanian aattona tuhkat ripoteltiin peltoon.

Kotona voi halon sijaan polttaa joulukynttilää 12 iltana/yönä.

Kuvassa Joulu-ukko (Père Noël / Father Christmas) kantaa jouluhalkoa.

Kuva: Wikimedia Commons/ The Illustrated London News

Vinkkejä ortodoksiseen joulunviettoon

Hylkää kulutuskeskeisyys.

Koristele koti oljilla ja ikivihreillä kransseilla. Tutustu joulukoristeiden kristilliseen symboliikkaan.

Paastoa jouluaattonakin ja vietä aaton vigiliaa.

Laula tai kuuntele koljadoja.

Muista vainajia.

Muista muukalaisia ja vähäosaisia slaavimalla, antamalla almuja ja osoittamalla vieraanvaraisuutta. Anna aineettomia lahjoja, esim. Filantropia ry:n kautta.

Vietä joulun 12 päivää:

- Nauti lempiruokiasi paastottomana aikana.
- Lue, pelaa lautapelejä, katso jouluelokuvia, ulkoile ja tee asioita, jotka tuovat iloa sinulle ja läheisillesi.
- Toisena joulupäivänä pukeudu Jumalansynnyttäjän kunniaksi siniseen.
- Pyhän Joosef Kihlaajan muistoksi leivo pyhän Joosefin leivoksia.
- Kolmantena joulupäivänä syö Stefanoksen hevosenkenkiä. (Ks. 27.12.)
- Viattomien lasten päivänä (ks. 29.12.) anna lasten päättää, mitä teette.
- Uutenavuotena nauti Vasilopitaa. (Ks. 1.1.)
- Vietä paramonya Teofanian aattona ja syö palikariaa. (Ks. 6.1.)

Jätä tähti, seimiasetelma tai joulukranssi esille Kristuksen temppeliintuonnin aatton asti. (Ks. 2.2.)

Kuva: Pixabay/ articgoneape

Lisää aiheesta

Herramme Jeesuksen Kristuksen syntymä - Suomen ortodoksinen kirkko

Ortodoksinen kulttuurikeskus :: Kristuksen syntymä

Ortodoksinen joulu – Ortodoksi.net

Joulun historiasta ja sanomasta – Tsasounan suunnalta

Ovi hengelliseen jouluun – Tsasounan suunnalta

Kristuksen syntymäjuhla ja teofanian juhla varhaiskirkossa – Tsasounan suunnalta

Mamren tammiston opetuspuheet

https://youtu.be/YDXxFSO-yAs?si=vQ3FgGFCWyeJt5KH

https://youtu.be/3ZrijjlPsJc?si=h8INrzytAczxBZ0J

Kuva: Pixabay/ dimitrisvetsikas1969

Ortoboxi

Nettiehtäviä

Jouluevankeliumi

Muista - jouluikoni

Ratkaise salakirjoitus joulusta

Täydennä Kristuksen syntymän juhlan tropari

Täydennä Kristuksen syntymän juhlan kontakki

Ortoboxi.fi - Palapeli

Joulu

https://learningapps.org/watch?v=p2ejoj2a320

Tulostettavia tehtäviä

mariajoosefvarityskuva

Microsoft Word - joulu.docx

Joulu2015_sooli.pdf

Microsoft Word - joulu.docx

joulu_ikoni2.JPG (3013×2473)

pel1.JPG (2400×3371)

te86.JPG (2382×3268)

Jouluaskarteluja

Askartelut – ORTOBOXI.FI

Sarjakuvat

pa7.JPG (2193×3101)

pa8.JPG (2532×3486)

sa4.JPG (1732×2452)

Kuva: Kaitlin Gallimore (julkaistu luvalla)

Vihkosen laati Maura Ihatsu (maura.ihatsu@gmail.com) Kreditoimattomat kuvat: Maura Ihatsu